

דעה ברורה

בירור כל סעיף בשלחן ערוך הלכה למעשה
בשפה ברורה וקלה עם אלפי הוספות

הלכות מאכלי עובדי כוכבים

סימן קמ"ז – דברים האסורים משום גלוי
סימן קי"ז – שלא לעשות סחורה מדבר אסור
סימן קיח – דין חתיכת בשר או דבר מאכל הנשלח על ידי עובד כוכבים

ליקט וערך: אשר הורוביץ

לעילוי נשמת מורי חמי הרה"ח ר' שלמה בן הר"ר דוד הכהן דוידוביץ ז"ל כ"ה סיון תשע"ג.

שלחן ערוך

ב

תוכן עניינים חלקי

סימן קטז

- א. האם בזמן הזה יש לחוש לאיסור גילוי בחוץ לארץ ובארץ ישראל, ובירושלים (ס"ק ז)
ב. האם באכילת דג עם חלב גבינה חמאה יש סכנה (ס"ק ח)
ג. כיצד להתנהג בין אכילת דג לבשר (סי' קטז סעיף ג ובדעה ברורה)
ד. ביטול דגים ומיד רוצה לבשל בשר למה מותר (ס"ק יא)
ה. למה לא מכניסים כסף לפה (ס"ק כג)
ו. אוכל שהיה מתחת למיטה מה דינו (ס"ק כז-לג)
ז. סידור פירות - מה יש להקפיד לא לעשות (ס"ק לה)
ח. כריבה על אופנים בקירות נטויים ושאר תעלולים האם מותרים (ס"ק מא)
ט. כיצד נישן בלילה כשאנו לבד (ס"ק מב)
י. בגינה ציבורית האם מותר לשנות מהברזיה עם היד (ס"ק מד)
יא. האם בזמנינו שותים מים בשעת התקופה וכיצד (ס"ק מו-ז)
יב. איסור בל תשקצו ואכילה בכלים נאים ועוד (סעיף ו)
יג. האם להלכה טוב לאכול עם הידים או עם כפית ומזלג (ס"ק סה)
יד. המדקדקים ממה לא אוכלים - ובהמה שהורה בה חכם מה דינה (סעיף ז)
טו. מקומות שאסור לעשות בהם טיולים (ס"ק עז)
טז. 89 דברים שאסורים משום סכנה - - קריאת שמות - קציצת אילנות - הכנת ביצה בערב שבת לשבת בבוקר - סתימת חלון - חזרה לבית אחר שהתחיל ללכת - כיצד מענישים ילד - להרוג זבוב ונמלה - ועוד (ס"ק עז)

סימן קיז

- יז. מסחר בדבר האסור באכילה (סעיף א)
יח. האם מותר לקנות מאכל טרפה לארוחת העובדים (ס"ק י)
יט. מתי אין כוח ביד חכמים לאסור איסור (ס"ק כב)
כ. האם מותר לשקר על גוי כשרוצה לקנות עם הכשר ולמכור לו בלי הכשר (ס"ק לא-לב)
כא. חכירת כפרים כשיש בתוכם גם דברים טמאים האם מותר (ס"ק לו)
כב. מי ששותף עם גוי האם יכול למכור בחנות דבר אחר (ס"ק לז אות ב)
כג. כיצד נקנה מניות מחברות שמוכרים גם דברים האסורים באכילה (ס"ק לב אות ג)
כד. מומ"א - מסחר בגופות מתי מותר (ס"ק לב אות ט)
כה. לעבוד במפעלים שמיצרים מאכלים אסורים (ס"ק לב אות י)
כו. קניית בהמות טמאות לצורך עורם או הפרווה האם מותר (ס"ק לב אות טו)
כז. סבון האם צריך הכשר בימות השנה (ס"ק לב אותיות טז-יז)

סימן קיח

- כח. כיצד נשלח מאכלים עם שליח גוי (סעיף א)
כט. ב' חותמות - מה זה (ס"ק א)
ל. למה ומתי תעודת הכשר אינו שוה כלום (ס"ק יט)
לא. כשמשקר על הגוי שהודיע לחבירו צורת החותם מה דינו (ס"ק כג)
לב. החותם התקלקל מה דין המאכל (ס"ק מ-מא)
לג. בזמנינו שלא נעים להראות לגוי שחושדים בו באיזה אופן מועל חותם (ס"ק מג)
לד. למה ב' אותיות נחשבות ב' חותמות ואותיות דפוס אפילו אלף נחשב כחותם אחד (ס"ק מד)
לה. חתימה בחותמת של מערכת כשרות האם זה בכלל ראיה שבעל החותמת חתם (ס"ק מז)
לו. שלח עם גוי קופסא נעולה ובתוכה בשר האם אפשר לאוכלו (ס"ק נא)
לז. איזה איכות צריך להיות מפתח לקופסא שנשלח עם גוי (ס"ק נא)
לח. מי שרוצה להניח את הטשולנט ביום שישי אצל שכנו הגוי בבנין כיצד ינהג (ס"ק נה)
לט. שליחות בשר באוניה במטוס כיצד נשלח לכתחילה ובדיעבד (ס"ק נה)
מ. מי שנוסע לחוץ לארץ ובמזוודתו אוכל שצריך חותם האם אחרי שמקבל את המזוודות מותר לו לאכול ומתי (סעיף ג)

סימן קמ"ז – דברים האסורים משום גלוי, וכו' ד' סעיפים

א (א) משקים (ב) שנתגלו, (ג) אסורים חכמים דחשינן שפא שנתה נחש מהם (ד) והטיל בָּהֶם (ה) אָרֶם. וְעָכְשׁוּ שְׂאִין נְחָשִׁים מְצוּיִים בְּיָמֵינוּ, (ו) מִתֵּר. **ב** צָרִיךְ לְזַהֵר שֶׁלֹּא לֵאכֹל (ז) בִּשְׂרֵר וְדָג (ח) בְּיָחַד, מִפְּנֵי שֶׁקִּשָּׁה לְצַרְעָתָה. הַגֵּה: וְכֵן לֵאמֹר לְכָלֹת פֶּסַח עִם דָּג, (ט) מִשֵּׁם (י) יָיִחָא.

~~~ דעה ברורה ~~~

(א) **משקים**. מים יין וחלב, ודבש. ונחלקו האם גם חומץ שמן ומוריס בכלל המשקים, ושאר המשקים והציר אינם בכלל המשקים (בית יוסף) וכן יין מבושל אחרי הרתיחה אינו בכלל משקים לענין זה (גליון מהרש"א).

(ב) **שנתגלו**. פירוש שעמדו פתוחים במקום גלוי.

(ג) **אסורים חכמים**. אפילו סיננו במסננת (טור) ואפילו לקדש עליו קידוש היום שזה מצוה (טור) א"ח סי' רע"ב) כי חוששים לסכנה (ט"ז סק"א).

(ד) **והטיל בהם ארס**. והאדם השותה משקים הללו ישתה משקה שיש בו ארס ויסתכן וימות (גמרא ל': לא: ורש"י). ולכן כשהמשקה יורד טיפה טיפה אינו אסור משום גלוי, כי הנחש מתיירא מבעבוע המים (בית יוסף שזה טעם הרמב"ם ולבית יוסף כך העיקר) ולטעם זה רק בתחתון שמקבל את הטיפות ומבעבע אין איסור גילוי (ט"ז סק"א) ועוד כיון שמטפטף טיפה טיפה סבור הנחש שיש שם אדם (תוספות ב"ק קטו ד"ה אימתי) ולטעם זה גם העליון מותר (ט"ז שם).

(ה) **ארס**. ולכן האיסור הוא רק אם היו מגולים זמן שיכול הנחש לצאת מתחת אוזן הכלי ולשתות ולחזור לחורו (חולין י'. והובא בטור). ואם אדם יושב ליד המשקים אין בהם משום גילוי (פר"ח) ואפילו פניו לצד אחר, כי אימת אדם חי עליהם (פרישה), ודווקא אם הוא ער אבל ישן או מתנמנם לא שאין אימת ישן עליהם (פר"ח).

(ו) **מותר**. אפילו להניח את המשקה מגולה לכתחילה (לבוש) ואפילו שהכלל הוא שדבר שחכמים אסרו במניין אי אפשר להתירו אפילו אם טעם האיסור כבר אינו שייך, כי איסור גילוי מתחילה לא נגזר אלא במקום שיש בו נחשים (ט"ז סק"א). ושומר נפשו ירחק מזה (של"ה הק' דף מט ע"ב). וגם החסיד הגר"א היה נזהר (פתחי תשובה סק"א). אך במדינותינו לא מקפידים בכלל על גילוי (פתחי תשובה סק"ה). ובמקומות שנחשים מצויים כמו בארצות המערב או בירושלים או במצרים יש לחוש (בית לחם יהודה סק"ב). וכבר נהגו בכל ארץ ישראל להישמר (פר"ח סק"א, וחיד"א בשו"ר ברכה סק"ג. וצריך עיון שהמחבר שהיה בארץ ישראל בגליל צפת ושם מצוי נחשים ולא חשש לגילוי). אבל לרחוץ ידיו במים מגולים יש להקל כי אינהנחשים כל כך מצויים (פרי תאר ושו"ר ברכה סק"ד). וברור שכל זה כשלא ראינו שנחש שתה מהם אבל אם ראה שהנחש שתה מהמשקים אסור אפילו בזמן הזה מעיקר הדין (בית יוסף).

(ז) **בשר**. אפילו בשר עוף שנבראו מהרקק ויש להם קשקשת ברגליהם כדגים (פתחי תשובה סק"ב בשם שו"ת שבות יעקב ח"ב סי' קד, וזה על פי הט"ז וש"ך סי' ע סעיף ב).

(ח) **ביחד**. ובבית יוסף כתב שאין לאכול דגים בחלב מפני הסכנה. וכבר כתבו הט"ז (סי' פז סק"ג) והש"ך (שם סק"ה) שהוא טעות סופר וצריך לומר שאסור לאכול דגים עם בשר מפני הסכנה. והרב חינוך בית יהודה (סי' סא והובאו דבריו בפתחי תשובה סי' פז סק"ט) חקר אצל חכמי הרופאים שדווקא דגים מטוגנים עם חמאה מותר לאכול, אבל דגים מבושלים עם חמאה יש בהם סכנת חולי,

מיהו דדיעבד (יא) אינו (יב) אסור ואף כלל ל"ט דין כ"ה. ג ירחץ ידיו (יג) בין (יד) בשר (טו) לדג, ויאכל פת שריו בינתים, כדי לרחץ (טז) פיו. הנה: ויש אומרים דאין לחוש (יז) לזה רק (יח) פשפשלים

~~~ דעה ברורה ~~~

כי הדגים מקררים מאוד וגם החלב רע ומזיק לגוף. וכתב עליו החתם סופר שזהו אינו אמת ונאמן עלינו הרמב"ם גדול הרופאים, והפרמ"ג כתב (במשבצות זהב סי' פז סק"ז בשם הכנסת הגדולה ובית לחם יהודה) שדגים עם חלב סכנה, ועם חמאה או שומן שנקלט מעל החלב, אין סכנה. וכתב עליו הפתחי תשובה (שם) שאפילו עם חלב דווקא לכתחילה יש להיזהר אבל בדיעבד אין לאסור. ודג עם גבינה כתב רבינו בחיי (פ' משפטים) שיש סכנה גמורה לאוכלו. ומנהג רוב העולם האשכנזים להתיר לבשל עם חלב, ובכמה קהילות קודש נהגו להחמיר. ומנהג רוב הספרדים להחמיר ולא לבשל דגים עם חלב או גבינה או חלב חמוץ שקוראים יוגורט ובערבי לבן, אבל נוהגים לבשל עם חמאה (זבחי צדק סי' פז סק"ח שכן היה מנהג בעירו בגדד) וכשהכניס בתוך דגים אפילו מעט חלב באופן שנהגו שלא לאוכלו זה אפילו אם יש שישים לבטלו (פרמ"ג סי' פז בשפתי דעת סק"ה כי חמור סכנה מאיסור וכשיטת הט"ז כאן) ויש אומרים שבטל בשישים (נקודות הכסף, וכן הפרמ"ג במשבצות זהב או"ח סי' תקיג סק"ב הוכיח שמועיל ביטול בסכנה. וכל זה הבאנו כבר בסי' פז סעיף ג ד"ה דגים).

(ט) משום ריחא. ורק בתנור קטן שייך איסור ריחא, אבל בתנור גדול לא שייך איסור ריחא, ואין צורך להחמיר בו אפילו לכתחילה (רש"ל פ' גיד הנשה סי' טו) ולכן לחם שנאפה בתנור אחד עם בשר אין סכנה לאוכלו עם דגים אפילו אם התנור היה סתום (ט"ז סק"ב) ואפילו למה שאנו מחמירים בכל ריח (כפי שיתבאר בהמשך) מכל מקום טעם הבשר נכנס בלחם ונתבטל בו וכבר אין חשש לאוכלו עם דג (ט"ז סק"ג).

(י) ריחא. אבל מותר לבשל בשר בכלי שבישלו בו דגים ולהיפך, כי אין בבליעת הכלים חשש סכנה. ואם בישלו דגים ונפל בשר בתוכם ונתבשל עמו בזה חששו לסכנה כי נתבשל ארס בתוכם ונבלע בכלי, וצריך להכשיר את הכלי (פתחי תשובה סק"ג מהתפארת למשה). וכן כתבו הרבה מגדולי הפוסקים שמותר לכתחילה לבשל בשר בכלי שבישלו בו דגים ולהיפך אפילו הכלי בן יומו ואין חשש סכנה כלל (יד אפרים בשם שו"ת חינוך בית יהודה וחוט השני סי' סז).

(יא) אינו אסור. כשיש ריח בלבד, אפילו בתנור קטן ופיו סתום (פרמ"ג סי' קח שפתי דעת סק"ח) והש"ך כתב שיש מי שאוסר בריח אפילו בדיעבד אפילו שלעניין איסור מותר בדיעבד (והסכימו עמו הפר"ח ופרי תאר וכן נראה דעת הט"ז סק"ג). וכל זה כשהאיסור רק משום ריחא אבל אם נתבשלו יחד אסורים אפילו בדיעבד (ט"ז סק"ב). וכל דבר האסור משום סכנה נחלקו הפוסקים האם הוא בטל בשישים ויותר חמור משאר איסור שגם דבר יבש במינו אינו בטל אלא בשישים מפני שחמירא סכנתא מאיסורא (מרדכי ואור זרוע ונקודות הכסף והפירוש חמירא סכנתא מאיסורא זה שיותר יש להחמיר בספק סכנה מספר איסור אבל כשנתבטל בשישים שניהם מותרים) או אינו בטל אפילו באלף (דרכי משה שכן גם דעת הטור, וכן הוא במהר"ל ומסקנת הט"ז סק"ב) ומסקנת האחרונים שבטל בשישים (פתחי תשובה סק"ג בשם כמה שו"ת. וגם הפר"ח כתב שבטל בשישים כיון שבשישים הטעם בטל ועמו גם הסכנה בטלה).

(יב) אסור. וכל זה כשנצלו במחבת, אבל אם נצלו בלי מחבת תוך כלי אחד או אפילו בתנור סמוכין זה לזה, אסורים אפילו בדיעבד, כי ברוב פעמים השמנונית יוצא מזו לזו (ט"ז סק"ג וש"ך סק"א). אבל אם יצא שמנונית לתנור ולא הגיע עד המין השני הם מותרים כי בליעת התנור

שלחן ערוך

ה

(יט) יחד ואוכלו, לכל לאכלו זה אחר זה אין לחוש (הגהות מרדכי). וכן נוהגין שלא לרחץ הפה ולא הידים
ציניהם, ומכל מקום יש לאכל דבר ציניהם ולשפוט, (כ) דהוי קנוח והדחה (הגהות ש"ד סי' ע"ה ומביאו פגליון
או"ה שם). ד צריך לזהר (כא) מזיעת האדם, שכל זעת האדם סם הפנות, (כב) חוץ מזיעת
הפנים. ה צריך לזהר מלתן מעות בפיו, (כג) שפא יש עליהן רק יבש של מפי שחין.
(כד) ולא יתן פם ידו תחת שחיו, שפא נגע ידו במצורע או בסם רע. ולא יתן (כה) כפר

~~~ דעה ברורה ~~~

וכלי אין בו סכנה (רעק"א בשם איסור והיתר כלל כה) ולכן אם בישלו דגים בכלי ונפל שומן על דפנות
הכלי מבחוץ אינו אוסר כי אינו אלא בליעת כלי (פרמ"ג סי' קח שפתי דעת סק"ח והביאו הרעק"א).
(יג) בין בשר לדג. פירוש: בין אכילת בשר לאכילת דג, אבל אם מתעסק בבשר ודגים אינו
צריך לרחוץ ידיו.

(יד) בשר. אפילו בשר עוף (שבועת יעקב ח"ב סי' קד) ויש מקילים (שו"ת בית יהודה סי' כד).

(טו) לדג. וכן בין גבינה לדגים (בית לחם יהודה סק"ה).

(טז) פיו. ואם הוא ביום או בלילה לאור הנר יכול לעיין בידיו ולראות שהם נקיים ואין צריך
רחיצה (הכל כמבואר בסי' פז בדברינו בין אכילת גבינה לבשר).

(יז) לזה. לרחוץ פיו, ולאכול פת שרוי במשקים.

(יח) כשמבשלים. או נצלו יחד על שפוד אחד ליד השני. ולמעשה יש להחמיר אפילו נצלו יחד
בתנור אחד כי הם קולטים ריח אחד מהשני (ט"ז סק"ג) ואפילו בדיעבד חוששים לעניין סכנה

(ש"ך סק"א).

(יט) יחד. אבל נמלחו יחד אין לאסור (סי' ע בט"ז סק"ג וש"ך סקט"ז) והפרמ"ג (שם) מסתפק האם דווקא
לאוכלם כך בלי בישול או גם מותר לבשלים אחר כך. ובמנחת יעקב מסופק האם בכבוש יש
סכנה (רעק"א).

(כ) בירור הלכה: דהוי קינוח והדחה. ומכל מקום זה גרוע מהקינוח והדחה שזכר המחבר, כי
המחבר הצריך לאכול פת שרוי, וכתב כן לפי מה שכתב בסימן פט שהקינוח הוא שילעוס
המאכל ויקנח בו פיו יפה, ומשמע שלא מספיק האכילה הרגילה. וכן ההדחה כתב המחבר
שם שדיח פיו במים, ומשמע שלא מספיק לשתות סתם אלא צריך להשהות המשקה בפיו
ולסובבו עד שיודח, וכן האכילה שהזכיר המחבר כאן. ולהרמ"א מספיק אכילה ושתיה
רגילה, וזה כעין קינוח והדחה.

(כא) מזיעת האדם. שלא יכנס לפיו או על מאכל ומשקה.

(כב) חוץ מזיעת הפנים. וסימן לדבר שכתוב (בראשית ג, יט) בזיעת אפך תאכל לחם (ש"ך סק"ב).

(כג) שמא וכו'. וכן מפני שהכסף עובר בידי הרבה אנשים ויש מהם חולים והחולי נדבק בכסף.
שנגעו ואחר כך כשמכניסים אותו לפה נדבקים במחלה (ש"ך סק"ג בשם ה"ר).

(כד) ולא יתן פס ידו תחת שחיו שמא ידו נגע במצורע או בסם רע. מפני שהידים עסקניות
הם ואולי נגעו במצורע או בסם רע וכשיגע תחת שחיו שהוא מקום שיש בו זיעה מחמת
הלחות ייקלט שם החולי ויסתכן (רמב"ם הלכות רוצח ושמירת נפש פי"ב ה"ה על פי ביאור הערוך השולחן).
(כה) ככר לחם. או מאכל אחר.

לָחֶם תַּחַת הַשָּׁחִי, (כו) מִפְּנֵי הַזֵּעָה. וְלֹא יִתֵּן (כו) תַּבְשִׁיל וְלֹא (כח) מִשְׁקִים (כט) תַּחַת (ל) הַמָּטָה, (לא) מִפְּנֵי (לב) שְׁרוּחַ רֵעָה שׁוֹרָה (לג) עֲלֵיהֶם. וְלֹא יִנְעֹץ סָבִין בְּתוֹךְ אֶתְרוֹג (לד) אוֹ בְּתוֹךְ צָנוֹן, (לה) שְׁמַא יִפּוֹל אָדָם עַל חֻדָּה, וְיָמוּת. חֲגָה: וְכֵן יִזְכֹּר (לו) מְכַל דְּבָרִים הַמְבִיאים לִידֵי סַכָּנָה, כִּי סַכָּנָתָא חֲמִירָא מֵאִסּוּרָא, וְיֵשׁ לַחוּשׁ יוֹתֵר (לז) לְסַפֵּק סַכָּנָה (לח) מְלַסְּפֵק לְאִסּוּר (כ"ו) צָשׁ הַש"ס.

~~~ דעה ברורה ~~~

(כו) מפני הזיעה. ואחר כך יאכלנו, והזיעה היא סם המוות (לבוש).
 (כז) תבשיל או משקים. או דבר יבש כצנון (בינת אדם בשם הגר"א) ויש אומרים שבדבר יבש לא שייך רוח רעה (ב"ח או"ח סי' קסה בסופו).
 (כח) משקים. או אוכלים חיים (בינת אדם כלל ס בשם הגר"א).
 (כט) תחת המיטה. שישנים עליה אבל תחת הכסא אין רוח רעה (דרישה, ורק יש לחוש שלא יפול דבר ולא יראה אותו ולכן במכוסה אין להקפיד).
 (ל) המטה. ואם הניח רק תחת ראשו אין חשש (דעת תורה).
 (לא) מפני שרוח רעה שורה עליהם. ולכן אפילו מכוסים לא יתן (ש"ך סק"ד, פר"ח). והרמב"ם (רוצח פ"ב) כתב שחוששים שאולי יפול בו דבר המזיק ואין רואה. ולפי זה אם הם מכוסים מותר לתת לכתחילה (פר"ח עין שם שהעיקר כבית יוסף שהטעם מפני רוח רעה).
 (לב) שרוח רעה. ולכן תחת מטה של גוי מותר לתת אפילו לכתחילה, כי אין רוח רעה בגוי שאינו מטמא באוהל (דעת תורה).
 (לג) עליהם. ואם עשה כן יש מי שכתב שיזרקם במקום שלא ימצא אותם אדם (בינת אדם בשם הגר"א) ולמעשה אין בזה אלא אזהרה לכתחילה, אבל אם נתן תחת המיטה מותר לאוכלים (בינת אדם שם בסיום דבריו וכן כבר כתב השבות יעקב ח"ב סי' קה והביאם הפתחי תשובה ס"ק ד-ה, ורעק"א, ותבואות שור סי' ו' סק"ד שכל דברים שאסרו משום רוח רעה אינו אלא לכתחילה חוץ ממים של נטילת ידים שחרית שאסרו גם בדיעבד). ובכתבי הדעת קדושים כתב שנהגו להקפיד רק בתבשיל ומשקים ולא בשאר אוכלים ומנהג ישראל תורה (דעת תורה וכתב שצריך עיון כי בש"ס משמע שכל האוכלים).
 (לד) או בתוך צנון. ויניחו שם (טור) לפי שאין אדם רואה את הסכין שם ויפול עליו ויסתכן (בית יוסף).
 (לה) שמא יפול אדם על חודה. והפרי חדש (סק"ז) כתב טעמו של הראב"ד שיש בזיון לאוכל שעושה ממנו תיק [נדן] לסכין. ולכן יש למחות באנשים שנוהגים להניח שושנים ושאר פרחים בתוך פירות ליופי ואפילו אוכלים אותם אחר כך.
 (לו) מכל הדברים המביאים לידי סכנה. ויתבארו בעזרת ד' בבירור הלכה בסוף הסימן.
 (לז) לספק סכנה. ודבר שאסרו מפני סכנה מותר לעשותו לחולה שיש בו סכנה כשהרופאים אומרים שהוא צריך לכך (פרמ"ג או"ח אשל אברהם סי' תסח בסופו) ואם הרופאים אומרים שזה רק ספק רפואה אסור (חקר הלכה ערך אות ח עניני חולה סוף סק"ב שזה כוונת הפרמ"ג).
 (לח) מלספק איסור. ולכן צריך עיון אם מועיל ספק ספיקא בסכנה כמו באיסור. ולכן גם לא מעמידים על החזקה בדבר שיש בו סכנה (פרמ"ג באו"ח סי' קעג במשבצות זהב בסופו).

שלחן ערוך

ז

וְלִכְּנֵי אֲסֻרֵי לֵילָה בְּכָל מְקוֹם סִפְּנָה כְּמוֹ (לט) תַּחַת (מ) קִיר (מא) גִּטּוּי (מב) אֹרֶץ יְחִידִי בְּלֵילָה (סס) וְכֵן אֲסֻרֵי לְשָׁפוֹת מִיֵּם מִן הַנְּהָרוֹת (מג) בְּלֵילָה אֹרֶץ לְהַנִּיחַ פִּי עַל (מד) קְלוּחַ הַמַּיִם (מה) לְשָׁפוֹת, פִּי דְּבָרִים אֲלוֹי יֵשׁ בָּהֶן חֶשֶׁשׁ סִפְּנָה (נמ"ס). (מו) וּמִנְהָג פְּשׁוּטָה לְשָׁפוֹת (מז) מִיֵּם (מח) בְּשָׁעַת (מט) הַתְּקוּפָה, וְכֵן בְּתֵבוֹ

~~~ דעה ברורה ~~~

(לט) **תחת קיר נטוי.** או על גשר רעוע, או להיכנס לבית חרב שמט ליפול, וכדומה (רמב"ם רוצח ושמירת נפש פ"ב). וכשהולך על גשר ילך ברגליו ולא ישב בעגלה, ובעת הליכתו יאמר והוא רחום יכפר עוון וכו' ומזמור יושב בסתר (צוואת הגאון מוהר"ר שעפטיל זצ"ל והביאו בית לחם יהודה סק"ז). וכן אסור להתייחד עם גוי מפני סכנה, והרבה דברים אסרו מפני סכנת גויים כפי שיתבאר בשלחן ערוך מסימן קנא עד סימן קנו (ש"ך סק"ה).

(מ) **קיר נטוי.** והעובר תחתיו מזכירים עוונותיו שאומרים כלום ראוי זה ליעשות לו נס ומתוך כך הוא נבדק (ראש השנה טז: והובא בבית יוסף).

(מא) **נטוי.** רוב ושמאל לא עברו תחתיו אפילו שכבר עמד במקומו שלשים שנה (תענית כ:): ופשוט שאסור ללמוד רכיבה על אופניים בקיר נטוי שיש בזה סכנה גדולה, וכן כל ההולכים על חבלים, הרי הם מסתכנים בנפשותם.

(מב) **או יחידי בלילה.** ומשמע מהשלחן ערוך שאפילו בעיר שמכיר את המכשולות לא ייצא יחידי (חדרי דעה). וכן לא ישן יחידי בלילה מפני סכנת לילית. וכתב רש"ל מה שהזהר משום רוחות רעות לא צריך להיזהר בהם בזמן הזה כי הרוחות אינם מצויים בזמנינו (בית לחם יהודה סק"ט). וכל החשש אינו אלא בבית אפל אבל אם יש שם נר או מאור הלבנה לא (אשל אברהם אר"ח רלט וש"ע הרב שם בקונטרס אחרון סק"ב).

(מג) **בלילה.** אבל ביום מותר כי יכול לבדוק המים (ש"ע הרב סי' רלט שם).

(מד) **קילוח המים.** פירוש על סילון המקלח מים, מפני שממהר לזרוק המים לתוך פיו ואינו בודק, אבל כששותה בשני ידיו יכול לעכבם ולעיין בהם (ש"ע הרב שם) ולפי זה במקומות שיש ברז מים והמים אינם מסוננים אסור להניח ידו ליד קילוח המים או לקרב פיו שיכנסו המים, כי אינו רואה מה שותה אלא ייקח המים בידו ויראה שהם נקיים.

(מה) **לשתות.** כי אולי יש שם במים שרצים המזיקים ואינו רואה אותם ויבלעם וכל שכן שלא ישתה בלילה מן הבארות והאגמים שמצוי בהם עלוקה (חכמת אדם).

(מו) **ומנהג פשוט שלא לשתות מים בשעת התקופה.** כי שנת החמה מתחלקת לארבע תקופות שוות, ונוהגים שלא לשתות מים בשעת חידוש התקופה.

(מז) **מים בשעת התקופה.** והקפידו בתקופה על פי תקופת מר שמואל ולא כפי שהיא האמת שהיא תקופת רב אחא (ש"ת צמח צדק סי' יד בשם התוספות יום טוב) ויש מי שכתב שהעיקר הוא התקופה האמיתית ואין העולם נזהרים בזה ושומר פתאים ד' (ש"ת שם אריה י"ד סי' כח).

(מח) **בשעת התקופה.** כי טיפת דם נופל במים בין תקופה לתקופה (אבודרהם). אבל החכם אבן עזרא הביא על זה שאינו אלא ניחוש ואין בו סכנה כלל. ויש מהגאונים שאמרו כי לא נחש ביעקב, אלא הקדמונים אמרו אלה הדברים להפחיד בני אדם שייראו מאת השם יתברך וישוּבו כדי שיצילם השם יתברך מארבע תקופות השנה (לשון הדרכי משה והביאו ט"ז סק"ד). אבל הכנסת הגדולה הביא מכמה גאוני עולם שיש להיזהר (בית לחם יהודה סק"א).

הַקְדָּמוֹנִים, (ג) וְלֵאמֹר לְשָׁנוֹת (אֲפֻדְקָהּ וּמִדְּקֵי סִ' פ' כָּל שְׁעָה רוֹחֵחַ סִימָן ער"ה וּמִהָרִי"ל וּמִנְהָגִים). עוֹד כְּתוּב שֶׁיֵּשׁ לְבָרַח מִן הָעִיר (נא) כְּשֶׁדָּבָר בָּעִיר, (גב) וְיֵשׁ (נג) לֵאמֹר מִן הָעִיר בְּתַחֲלֵת הַדָּבָר, (נד) וְלֹא (נה) בְּסוֹפוֹ (תְּשׁוּבָת מַהר"ל ס' ל"ה). וְכָל אֵלֶּה הַדְּבָרִים הֵם מִשּׁוּם סִפְּנָה, וְשׂוּמֵר נִפְשׁוֹ יִרְחַק מֵהֶם וְאִסּוּר לְסַמֵּךְ אִינֶם אֹז לְסַפֵּן נִפְשׁוֹ בְּכָל פְּיֻלָּא בָּזֶה. וְעַיִן בְּחוּשָׁן מִשְׁפָּט (נו) סִימָן תכ"ז. וְ אִסּוּר לְאַבֵּל מֵאַבְלִים וּמִשְׁקִים (נז) שֶׁנִּפְשׁוֹ יִשָּׁל אָדָם קֶצֶה בָּהֶם, כְּגוֹן מִשְׁקִים וְאַבְלִים שֶׁנִּתְעַרְבוּ בָּהֶם (נח) קִיָּא אֹז צוֹאָה וְלִחָה סְרוּחָה

~~~ דעה ברורה ~~~

(מט) **התקופה**. כשלא היה בהם ברזל, אבל אם היה בהם ברזל בכל שעת התקופה אין רשות למזיק. ולכן נוהגים העולם להניח ברזל על כל המשקים והמאכלים, אבל על מבושלים כבושים ומלוחים אין מניחים כי אין לחוש בהם משום תקופה (מנהגים ומהר"ל) וטוב להחמיר גם בזה ולהניח בתוכם ברזל (ש"ד סק"ו).

(ג) **ואין לשנות**. והרוצה לשתות ישפוך מעט מהמים לארץ (בית לחם יהודה סק"י).
(נא) **כשדבר**. פירוש: מגפה.

(גב) **ויש לצאת וכו'**. וגם לא יהלך בתקופה זו לא ביום ולא בלילה באמצע הדרך מפני שלמלאך המוות יש רשות להשחית. שלום בעיר אל יהלך בלילה בצידי הדרכים, מפני שאין לו רשות והוא מחביא את עצמו (גמרא פ' הכונס להסבר רש"ל וכן כתב הט"ז סק"ה).

(נג) **לצאת מן העיר**. ואפילו שגזר דינו של אדם נגזר בראש השנה, מכל מקום אולי ידבק בו האוויר הרע שבמכת הדבר כמו שאמור אצל אשתו של לוט. או מטעם שבשעה שמידת הדין מתוחה אינו מבחין בין צדיק לרשע (רעק"א בשם רבינו בחיי פ' קורח על הפסוק הבדלו מתוך העדה).

(נד) **ולא בסופו**. כיון שכבר התחזק הדבר חס ושלום (ט"ז סק"ה) ומלאך המוות מהלך בדרכים, ולכן יש לו להיכנס לביתו ולא לצאת ממנו (ש"ע הרב חו"מ הלכות שמירת גוף ונפש סי"ג).

(נה) **בסופו**. ודווקא מי שלא חלה מעולם בדבר, אבל מי שחלה פעם אינו צריך לצאת מהעיר (בית לחם יהודה בשם מהר"ל).

(נו) **סימן תכז**. בסוף הסימן שכתוב שם, ואם יאמר אדם הריני מסכן את עצמי ומה לאחרים אלי או שאיננו מקפיד מכין אותו מכת מרדות. ולפי זה העובר עבר על איסור דרבנן. אמנם בלבוש (בעיר שושן סי' תכו אות יא) כתב שעבר על איסור תורה שכתוב (דברים ד, ט, וט"ו) השמר לך ושמור נפשך מאד. וכתוב, ונשמרתם מאוד לנפשותיכם (וכן כתב הסמ"ע חו"מ שם סק"ב, ותבואות שור סי' יג סק"ב). ויש שחילקו בין ודאי סכנה שאסור מהתורה לחשש סכנה שאיסורו מדרבנן (ש"ת שם אריה סי' כז וש"ת אבני צדק סי' מט, ודרכי תשובה סק"ז).

(נז) **שנפשו של אדם קצה בהם**. ואפילו רק מאוס בעיניו, ולא לשאר בני אדם (איסור והיתר ארוך כלל לב דין כו, אפי' רברבי דף נז ע"א, ש"ד סי' קד סק"ח, ופר"ח שם סק"ט וסי' פד סק"ב, כנסת הגדולה בהגהות בית יוסף כלל כב אות כד, תבואות שור סי' יג סק"ג, ופרמ"ג משבצות זהב שם סק"א ובאו"ח סי' קנד סק"ט, ולחם הפנים סי' קד סק"א ובית לחם יהודה שם סק"ג, וחכמת אדם כלל נח אות י, ונפש אדם כלל ד סק"ב).

(נח) **קיא או צואה**. אבל אם נתערבו מי רגלי אדם במאכל אינו נאסר בדיעבד (בית יוסף) מפני שאין נפשו של אדם קצה בהם כל כך (לבוש).

שלחן ערוך

ט

(נט) וְכִי־יָצָא בָהֶם. וְכֵן אִסּוּר לֶאֱכֹל וּלְשִׁתּוֹת בְּכָל־יָמֵי הַצּוּרִים שֶׁנִּפְשׁוּ שֶׁל אָדָם קֶצֶה בָּהֶם, (ס) כְּגוֹן כָּלִים (סא) שֶׁל בֵּית הַכֶּסֶּא (סב) וְכָלִי זִכּוּכִית (סג) שֶׁמִּקְיָזִים (סד) בָּהֶם וְכִי־יָצָא בָהֶם. (סה) וְכֵן לֹא יֵאָכֵל בְּיָדִים מְזוּהָמוֹת, וְעַל גְּבִי כָלִים מְלַכְלָכִים, שֶׁכָּל אֵלּוּ (סו) בְּכָל־לַיְלָא

~~~ דעה ברורה ~~~

(נט) וְכִי־יָצָא בָהֶם. ולכן לא יוציא המאכל מפיו לאחר שלעסו ויחזירנו לפיו (פרי תאר) ומכל מקום מותר ללעוס לתינוק (כמו שמשמע בסי' פט סעיף א. חלקת בנימין ציונים סק"ג). וגם לא ישתה יין או מים מפי חבריו ואפילו הוא קרובו (פרי תאר סק"ו. עיין מזה באו"ח סי' קע סעיף טז וכתב הט"ז שם סק"ח שראה בצוואת רבי אליעזר הגדול שהזהיר מאוד שלא ישתו מכוס ששייר חבריו כי אולי יש לו איזה חולי בתוך גופו ויצא רוח מפיו לאותו משקה).

(ס) כְּגוֹן כָּלִים של בית הכסא. שמשתמשים בו שם בקביעות, וכדי להכשירו משפשפו ודיו (בית יוסף סוף סי' קכא ופר"ח שם) ויש מי שאומר שאם השתמשו בהם בקביעות אפילו הגעלה וליבון לא יתירו אותם מפני שבליעת דברים אלו קשה ביותר, ורק אם השתמשו בו ארעי פעם אחת מקנחו ודיו (שאלת יעב"ץ ח"ב סי' קעא).

(סא) של וכו'. ויש מי שהחמיר שלא לאכול מאכל שהיה בבית הכסא (מרו"ן מהר"ש מבעלזא ז"ע הובא בטעמי המנהגים עמוד יא אות כ בשם דברי יצחק להג' מסוואליווא זצ"ל אות קב) ויש מי שנסתפק אולי אפילו יצא מבית הכסא ולא נטל ידיו ונגע באוכלים אולי שורה רוח רעה על האוכלים (שר"ת לב חיים [פלאג'] ח"א סי' סו) ואינו אלא חומרא (שלמת חיים ח"ג סי' ט) ורוב העולם לא נזהרים בזה, וגם מי שמקפיד אם ידחנו שלשה פעמים ודאי כבר יסתלק הרוח רעה (אחרונים) ואם הוא מכוסה או תרופות שנצרך להחזיקו שם הם מותרים (יחווה דעת).

(סב) וכלי זכוכית. וכן כלי מתכות (ב"ח ובית לחם יהודה סקט"ו).

(סג) שמקייזים. או חדשים שעומדים להקזה (ב"ח ובית לחם יהודה סקט"ו).

(סד) בהם. ואפילו לאחר הדחה ושטיפה מאוסים הם (ב"ח ובית לחם יהודה סקט"ו).

(סה) וכן לא יאכל בידים מזוהמות, ועל גבי כלים מלוכלכים. וכל זוהמא ולכלוך בכלל. ומכאן שאין לאכול בלי כף ומזלג, כי אם אוכל בידיו ממש הרי הוא אוכל בידים מזוהמות וכל שכן תלמיד חכם כדי שלא יתבזה בעיני הבריות (יפה ללב ח"ג סקכ"ה). ויש מהצדיקים שאכלו בשבת

קודש הדגים והבשר ביד (דרכי חיים ושולם אות שצ"ה, ואמר הרמז באכילת הדגים שכתוב וכל דגי הים בידכם נתנו. ומה שמובא שם שגם מאכל אחר אכלו רק על ידי כף ולא על ידי מזלג, זה כפי הידוע שבתחילה בארצות הללו לא היה נהוג כלל להשתמש במזלג רק בכף [ותראה שכל הפוסקים הזכירו רק כף] ואחר כך המשכילים התחילו להשתמש במזלג ורבים משלומי ישראל החזיקו לנהוג להיפך כדי להתרחק מכל הנהגה שראו ושמעו מהם, כידוע. ועוד קצת סמך לאכילה ביד יש בגמרא נדרים מט: רבה בר רב הונא אשכחיה לרב הונא דקאכיל דיסא באצבעתיה, ועיין שם המשך הסוגיא. וראה בדרכי הישר והטוב מנהגי הרה"ק מליסקא בעל אך פרי תבואה, דף כג עמוד א שהביא וזה לשונו: שמעתי מאא"ז זצ"ל שפעם אחת נזדמן הרב הקדוש מוהרצ"ה מזידיטשוב זצ"ל אצל הרב הקדוש מהר"ם ט"ב [הישמח משה] זצ"ל, ונטל הרה"ק מהר"ם ט"ב זצ"ל את המזלג ורצה לקחת בו את הבשר, ואמר לו הרה"ק מזידיטשוב זצ"ל איזהלער רב, שטעקט דען ניקט, מעהר קדושה אין דיא עשר אצבעות, וויא אין דעם מתכות. והניח מיד הרה"ק מאוהעל זצ"ל את המזלג ולקח הבשר בידו. גם בספר אור ישע הובא במנהגי הרה"ק אשר ישעיה מרופשיץ זצ"ל אות רלז, שכל דבר גוש היה אוכל בידיו. ועיין חפץ חיים [יוזפסברג] מערכת א"צ אות ו' שהביא מנדרים מט: ראיא שבפני חבריו אין לאכול עם היד. וסיים ומכאן יש ללמוד שיזהר אדם שלא לעשות דבר בפני חבריו שמואס בו. ובאותו ד"ד כתב: אצבע-דייסא באצבעתא בסיים וכל שכן בתרתי וכל שכן בתלת, נדרים שם. והוא מאכל של חיטים והאוכלו באצבע אחד הוא טוב וכל שכן בשני אצבעות או בשלשה, מכאן יש קצת ראיא דיש לאכול הפשטיידא בשבת ביד עצמה ולא על ידי מזלג, עד כאן. והנה כל דברי הצדיקים המובאים כאן כולם עדויות משבת קודש, ובזה יש לומר שהכל בצירוף שנטלו ידים לסעודה וידיהם נחשב לידים נקיות. וגם ששלחנו של אדם מכפר כמזבח כמובא בברכות נה, ואם כן האכילה בשלחן היא כדמות העבודה באכילת הקרבן, וכבר אמרו בפסחים נז. על יששכר איש כפר ברקאי שהיה מזלזל בקודשי שמים על ידי שרץ ידיו בשיראי. וכל אחד כמנהגו יכוון לשם שמים).

(סו) בכלל אל תשקצו. ובבית יוסף הסתפק האם איסור בל תשקצו הוא איסור תורה או איסור דרבנן. ונחלקו בו גדולי הפוסקים, יש אומרים שהוא איסור תורה (וכן דעת הרא"ם ביראים סי'

שלחן ערוך

(סז)תִּשְׁקְצוּ אֶת (סח)נִפְשֵׁיכֶם (ויקרא יא, מג). ז (סט)מִסְכָּנָתְךָ, אֲף עַל פִּי (ע)שְׁנֵתָרְת בְּשַׁחֲטָהּ, (עא)הַמִּדְקָדְקִים מְחַמְּרִים עַל עֲצָמָם (עב)שָׁלָא לְאַכְלָהּ. חגה: (עג)צִהָמָה שְׁהוּרָה צָה חָכֵם

~~~ דעה ברורה ~~~

קנא, וכן משמע בט"ז סק"ו, ובש"ך סי' פא סק"ג, ופרמ"ג בשפתי דעת שם סק"ג [אולם הש"ד חמד ח"א מערכת ס' סי' ח עמוד 346 ד"ה ובמשבצות, כתב שהפרמ"ג כתב כן רק לשיטת הש"ך והוא עצמו אינו סובר כן]] ויש אומרים שהוא איסור דרבנן והפסוק אינו אלא אסמכתא בלבד (הריטב"א מכות טז בשם רוב המפרשים חוץ מרבינו מאיר הלוי. וכן כתב הרשב"ץ בזה"ר לאוין קנד, בח כאן בסוף הסימן, משנה למלך מאכלות אסורות פ"ז הל"ז, לבוש סעיף א, לחם חמודות [דברי חמודות] פ' מי שמתו סי' פד, ומגן אברהם א"ח סי' צב סק"ב, ופר"ח סק"ב, פרמ"ג א"ח סי' ג בסופו ווסי' קנד באשל אברהם סק"ט ובסי' רטו אשל אברהם סק"ג, ושר"ת שואל ומשיב ח"ג סי' קטו, אבני שהם בחידושי א"ח סי' שמ דף ס:, ופתח הדביר ח"ג סי' שמג אות י', אהל יצחק בשו"ת סי' ה, דעת תורה סי' יג סק"א). והתבואות שור (סי' יג סק"ג) כתב שאין בידו להכריע.

(סז) תשקצו. וכן דגים וחגבים שאין טעונים שחיטה אפילו מדרבנן, ומותר לאוכלן בין אם הרגן או מתו מאליהן, ואפילו חיים אין בהם משום אבר מן החי, לא יאכלם חיים כי זה דבר מאוס (שמלה חדשה סי' יג סעיף א ופר"ח שם סק"א). וכן לא יעביר על פיו דג או חגב חי משום מראית עין, שיאמרו שהוא אוכל אותו ועובר על בל תשקצו. אבל מותר לחתוך מהם אבר מן החי ולרוחצו יפה שלא יהא מאוס, שאז אין בו משום שקץ, ולאוכלו (שמלה חדשה שם ופרמ"ג סי' יג משבצות זהב סק"א ונחפה בכסף שם סעיף א, וזר זהב שם סק"א, וזבחי תרועה שם סק"ב). ויש מי שאומר שבצינעא מותר להעביר על פיו דג וחגב חי (מנחת ישכר סי' יח אות א).

ודם דגים עם קשקשים כשמערבו בתבשיל ברור שאין מיאוס. ולשתות בעין ספק אם יש בו איסור משום מיאוס (תבואות שור סי' יג סק"א תירץ ב' תירוצים או שיש מיאוס או שאין נפש האדם קץ כי אם בדם אסור. והבית יהודה סי' יג ארוך סק"א כתב בפשיטות שאין בו מיאוס).

(סח) נפשותיכם. והיו מוכן אותו מכת מרדות (טור בשם הרשב"א) אבל אינו חייב מלקות, כי איסור בל תשקצו הוא לאו שנכלל באיסורו הרבה פרטים, ואין לוקין עליו (ט"ז סק"ו ותבואות שור סי' יג סק"ג. והשיג על הדרישה שסובר שאינו לאו שבכללות כי כל מיני שיקץ דבר אחד הם. וביד אברהם הסכים עם הפרישה, ותירץ קושיות התבואות שור).

(סט) מסוכנות. בהמה וחיה ועוף שהם חולות ומסוכנות למות.

(ע) שניתרת בשחיטה. אם פירכסו [שהזיזו ידם או רגלם] בסוף השחיטה עד לאחר השחיטה, אבל אם לא פירכסה הרי זו נבלה. ובסימן יז מתבאר בשלחן ערוך ושמלה חדשה שם כל דיני הפירכוס לכתחילה ובדיעבד.

(עא) המדקדקים. מחמירים על עצמם שלא לאוכלה אפילו אם פרכסה כדינה, מפני שנפשו של אדם קצה בה (לבוש מרש"י חולין לז:). ויש בה מעין איסור בל תשקצו.

(עב) שלא לאוכלה. ודעת התבואות שור (סי' יז והלבוש שם) שרק בהמת ישראל ניתרת בשחיטה ואין צריך לנהוג בחסידות זו אלא לגדולי החכמים, אבל אם הבהמה של גוי ראוי לכל ישראל לנהוג חסידות זו, ולא לשוחטה ולאוכלה אלא אם עמדה על ידי גערה או מקל והלכה ארבע

אמות שאז יודעים שאינה מסוכנת. (ולתבואות שור זה מעיקר הדין וכן הוא בזבח תודה שם סק"ב, נחפה בכסף שם סעיף ג. והפרי חדש סק"ח כתב שאין זה מעיקר הדין אלא מצד חומרא בעלמא. ועמדו בשיטתו בלחם הפנים שם, חכמת אדם כלל ד' אות י'). ודעת הש"ך (שם סק"ח וכאן סק"ז רמז לעיין במה שכתב שם) כשהבהמה של גוי יש חסידות, ובבהמה של ישראל אין שייך חסידות אלא 'חומר' לגדולי ישראל החשובים יותר מחסידים. (וכן כתבו שם הפרי חדש סק"ח, כרתי סק"ו, כנסת הגדולה בהגהת בית יוסף סקט"ז, שולחן גבוה סק"ד, חכמת אדם כלל ד' אות י"א, וכן משמע בפרי תאר שם סק"ז כמבואר בנחפה בכסף שם בדעתו, ופרמ"ג שם בשפתי דעת סק"ח).

מִסְפָּרָא, וְלֹא נִמְלָא הֲדִין פְּפִרוּשׁ שְׁהִיא מְפָרָת, (עד) צַעַל נֶפֶשׁ (עה) לֹא יֵאָכֵל (עו) מְמַנָּה (מְמַלָּא פ' א"ט וְהַג' א' שֶׁס) (עז).

~~~ דעה ברורה ~~~

(עג) **בהמה**. או שאר מאכל (ועיין פתחי תשובה סי' קפח סק"ב לעניין חכם שטיהר אם רשאי להחמיר על עצמו).

(עד) **בעל נפש**. פירוש: חסיד (פירוש רש"י נדה טז:).

(עה) **לא יאכל**. וכשנשאל המורה הוראה על דבר שיש לבעל נפש להחמיר בו, יש לו לומר

לשואל כי אולי הוא מבעלי הנפש וירצה להחמיר (דרכי תשובה בשם שבעים תמרים).

(עו) **ממנה**. ודווקא אם ההיתר הוא דבר התלוי בסברא, אבל אם ההיתר כתוב בפירוש

בספרים, לא נחשב שהורה בו חכם, ואדברא טוב לאכול הבשר (ריק"ש בספר ערך לחם סי' יז סעיף ג

והביאו הבאר היטב סי' יז סק"ז). וכן אם יש לו קבלה שהיא מותרת מותר (ש"ך סק"ח). אבל אם רוצה

ומרחיק עצמו מכל דבר כמו אם נפל איסור בכלי שני או בכלי ראשון ויש שישים וכל כיוצא

בו ומכל דבר כיעור מצוה היא (פתחי תשובה סק"י על פי איסור והיתר סוף כלל נז). ויש חולקים ולדעתם מי

שרוצה להחמיר ולנהוג איסור בדבר שלא מצינו שהחמירו בו האמוראים כמו מה שנתבטל

בשישים או בכלי שני נחשב כמו אפיקורסות ויצא שכרו בהפסדו (סולת למנחה כלל עו דין ח וכן הוא

מסקנת הפתחי תשובה שם שכן יש לנהוג).

(עז) **בירור הלכה**. וישנם עוד כמה דברים שכתבו הפוסקים שיש בהם סכנה.

א. יש ימים שסכנה להקיז בהם, וקבלה מרבי יהודה החסיד שימים אלו הם ראש חודש אייר

אלול טבת כשחל יום שמיני לחודש בימי שני או רביעי בשבוע (ט"ז סק"ו ועיין בית לחם יהודה סק"ד עוד

ימים שמנו הפוסקים). וערב שבועות. ובקב הישר מנה הרבה ימים עיין שם. ובזמן הזה לא צריך

להיזהר בהקזת דם, כי רק בזמנם שהיו מקיזים כל הדם עד שלא נשאר אלא רביעית דם

שהנפש תלוי בה יש לחוש, ולא בזמנינו שמקיזים רק קצת דם אין לחוש (זבחי צדק סק"ס).

ב. השוחט אווז ביום א' של חודש טבת או האוכלו מסתכן חס ושלום. ואחרים כתבו

שהסכנה היא לשחוט או לאכול ביום ט"ו טבת כשחל ביום ראשון (ט"ז סק"ו בשם קובץ ישן).

ובמדינות אלו נזהרים השוחטים כששוחטים אווז בטבת ושבת אוכלים ממנה, שאומרים

שיש קבלה שיש שעה אחת באותן חודשים שאם ישחוט בו אווז ולא יאכל ממנה ימות

השוחט, ונוהגים לאכול מאיזה אבר שירצה, וכשיש להם הרבה מבשלים מכל האווזות

וטועמים המרק (שמלה חדשה סי' יא סעיף י) וכבר כתב הכרתי (סי' יא סק"ד ופלתי סק"ד) שרק בזמנו של רבי

יהודה החסיד שהיה מצוי הרבה כישופים החמירו אבל בזמן הזה לא שמענו להקפיד כלל,

ולסעודת מצוה ברור שישחוט ושומר מצוה לא ידע דבר רע (וכן הוא בנודע ביהודה אה"ע סי' עט. ועיין

בארוכה מה שכתבנו בביאור כח שור על התבואות שור סי' יא סעיף י).

ג. אסרו לקצוץ אילן העושה פירות מפני הסכנה, אלא אם הוא מזיק לדבר אחר ששווה יותר

מהאילן או כשצריך למקום האילן כמו לבנות בית מותר (הרא"ש ב"ק צא ועל פי זה עשה הט"ז סק"ו מעשה

והתיר לקוץ אילן העושה פירות לצורך בניית בית מגורים). אבל צריך למקום האילן להרחיב חצרו לצורך טיול

או אם האילן ליד החלון ומחשיך את הבית, לא הותר לקוצצו אלא יקוץ את הענפים

המפריעים לו (בית לחם יהודה סק"ג מחות יאיר סי' קצה). ואם קוצץ אילן עם קרקע יניקתו ונוטעו במקום

אחר אינו בכלל קציצת אילן ומותר (שאילת יעב"ץ ח"א סי' עו) ויש אוסרים לקוץ אילן אפילו עם

קרקע ולנוטעו במקום אחר, אלא שאם צריך למקומו, ואפשר לעקור את האילן עם שורשיו

והקרקע ולנוטעו במקום אחר אסור לקוצצו בלי זה. וכל מה שהתירו לקצוץ אילן אם יש

~~~ דעה ברורה ~~~

רווח מקציצתו זה כשהרווח ודאי אבל לא מפני ספק רווח. וגם כשיש ודאי רווח אם יכול לקוץ עם קרקע יניקתו ולנוטעו במקום אחר אסור לקוץ סתם (ש"ת חתם סופר סי' קב). ואם האילן מזיק לגפנים מותר לעוקרו (ש"ת צמח צדק סי' מא) ומה שאמרנו שאם דבר אחר שווה יותר מהאילן מותר לקוצצו זה רק כשהרווח ודאי ולא בספק רווח (והרמב"ם יענין בארוכה בדרכי תשובה סק"א כל חילוקי דינים בהלכה זו).

ד. אסור להשקות בהמתו במים מגולין שלא סיננן מפני הסכנה שלאחר מכן ישחטנה ויאכל מבשרה שיש בו מארס הנחש (גמרא והביאה רש"ל פ' הגזל בתרא סי' לו, והט"ז סק"ו, ולטעם זה רק לבהמה כשרה אסור להשקות). ודווקא מיד בזמן הסמוך לשתייה יש לחוש שהיא שתתה ארס ועדיין הארס לא השפיע עליה ולכן היא הולכת כבריאה, אבל אחרי זמן מה כבר אין לחשוש שאולי שתתה ארס כי אם היתה שותה כבר הארס היה פועל והורג אותה, ומזה שהיא חיה סימן שהיא לא שתתה מהארס (ט"ז סק"ו).

ה. ולפי שאמרו שלא ישחוט בהמה ששתתה מים שיש בהם חשש ארס לכן אסור ועשו חרם שלא לשחוט כבשים שגדל עליהם כמין שחין של נגע שרגילים למות מזה, כי יש סכנה לאוכלם (רש"ל פ' הגזל בתרא סי' לו לפירוש רש"י שהטעם שלא ישקה לבהמתו מים מגולים זה מפני הסכנה) ויש מי שאומר שאין כבשים סכנה אלא דינם כבהמה מסוכנת (שמתבאר בסעיף ז) שבעל נפש לא יאכל ממנה (ט"ז סק"ו).

ו. עוד כתבו שהתוספות נחלקו על רש"י וכתבו שהאיסור להשקות לבהמתו מים מגולים הוא משום בל תשחית, ולכן אפילו לבהמה טמאה לא ישקה. ולפי זה שרק לאיסור בל תשחית חששו לאיסור צער בעלי חיים לא חששו, מכאן למי שיש לו כלב רע שמזיק ומפסיד המאכל אפילו אינו נושך יכול לתת לו סם המוות ואינו עובר על צער בעלי חיים, אבל אסור לתת מחט בתוך הלחם כי יש לחוש שישתגע ויגרם סכנת נפשות (רש"ל פ' הגזל בתרא סי' לו והביאו הט"ז סק"ו). ואין איסור בל תשחית וצער בעלי חיים כל שיש לאדם צורך בו ואפילו לכתחילה מותר לנסות משקה לרפואה על בעלי חיים לראות אם לא ימותו, ורק למורת נוצות מהעוף אסור כיון שיש לו צער בשעת המריטה ויש בזה אכזרות (כמבואר ברמ"א באה"ע סי' ה) אבל כשמנסה במשקה בשעת האכילה אין להם צער רק שאחר כך נגרם חולי ומכאוב והוא לצורך רפואת האדם (שבות יעקב ח"ג סי' עא) עוד כתבו שצער בעלי חיים אינו אלא בבעלי חיים שהם בני מלאכה וגם כלב וחתול בכלל שהם בני תרבות ובעלי מלאכה, וגם יש להקדים להם מאכל לפני שהוא אוכל כמו בהמה, אבל החיות הקטנים שאינם ראויים למלאכת אדם וכל שכן הזבובים והפרעושים ושאר שקצים ורמשים אין סמך מהתורה להקפיד על צערם והריגתם, רק רבינו האר"י זצ"ל ציוה לתלמידיו שלא להרוג אפילו כינה ממידת חסידות (יעב"ץ סי' קי ויד אפרים בדפי השר"ע).

ז. שממית שקוראים שפי"ן [עכבר] שנפלה למאכל או משקה יש אומרים שאסור לשתות ולאכול אפילו אם יש שישים כנגדו כי יש בו ארס (בית לחם יהודה) ויש אומרים שרק אחד מאלף היא מסוכנת במאכל ואפשר להתיר בשישים (מ"א סי' שטז סק"ג) ויש מי שאומר שאין להם ארס (ספר הברית, וכל דין שממית הובא בפתחי תשובה סק"ג בשם חכמת אדם).

ח. לקרוא לשני ילדים בשם אחד, יש מי שמתיר בין מת אחד או שניהם חיים (ש"ת אדני פז סי' כה, לד) ויש אומרים שאם שניהם חיים יש לחוש לעין הרע, ואם אחד מת יש לחוש למזל רע (שם בהמשטות). ומזל רע ספק אם שייך גם אם איש אחר נותן שם עבור ילד זה (פתחי תשובה סק"ו).

ט. לא ישא אשה ששמה כשם אמו או אב שמו כשם חמיו (צוואת רבי יהודה החסיד) ויש שלא הקפידו אם יש עוד שם אחר (דרכי תשובה) ויש אומרים דווקא כשהם שלוש דורות עם אותו שמות (תשובת חכמת אדם בכלל קצת דין יג, שזה כוונת הצוואה והעולם טועים בזה) ויש אומרים שכל צוואתו לא היה

~~~ דעה ברורה ~~~

אלא לזרעו אחריו ולא לשאר אנשים, וגם לזרעו אין חשש אלא בשם העצם שנותנים בשעת הלידה או בשעת מילה אבל לא בשם שנשתנה בשעת חוליו (ש"ת נודע ביהודה תנינא חאה"ע סי' עט. ועיין שם שצ"ע על רוב העולם שחוששים לצוואת רבי יהודה החסיד ולתת בתם לעם הארץ אינם חוששים, והוא נגד דברי חז"ל).

י. לא ישתה מים אחר דגים משום סכנה (רעק"א בשם תוספות סוף פרק א דמועד קטן).

יא. יורדי הים אינם מפליגים עד אחר חמשה ימים אחר חידוש הלבנה (רעק"א שכך קבלה מקדמונים).

יב. לא יקז דם סמוך לחידושה (רעק"א שכך קבלה מקדמונים).

יג. וכמה מלאכות גדולות וקטנות צריכים שמירה שלא לעשותם בשעת חידוש הלבנה, עד שאמרו שהפשתן שמתבשל בשעת חידוש הלבנה לוקה ואינו מצליח (רעק"א שכך קבלה מקדמונים).

יד. אין לאכול כמהים יבשים משום סכנה שארס הנחש מוטל עליהם (סי' פד סעיף ו).

טו. לא יאכל שום או בצל או ביצה קלופה שעבר עליהם הלילה בלי קליפה (בית לחם יהודה סק"ח בשם הסמ"ג). ויש להחמיר גם בביצה טרופה חיה כל זמן שלא נתבשלה (ש"ת בית שלמה סי' קפט).

ומנהג הרבה להקל ולא להקפיד כלל (ש"ת יד מאיר סי' יט). ואומרים העולם שאם השום הכתוש והבצל והביצה מעורבים עם עוד דברים אין סכנה (זבחי צדק סקס"א).

טז. אל יראה אדם עם נשים פנים אל פנים משעה שמוציאים את המת מהבית עד שחזרו לבתיהן (ספר חסידים והביאו בית לחם יהודה סק"ח).

יז. יזהר אדם כשנושאים את המת מהבית שלא יצא אדם ראשון (ספר חסידים והביאו בית לחם יהודה סק"ח).

יח. אין להניח את הגוי לראות את המת בקברו (ספר חסידים והביאו בית לחם יהודה סק"ח).

יט. לא ילך אדם על קבר אחד שני פעמים ביום אחד (ספר חסידים והביאו בית לחם יהודה סק"ח).

יט. לא יבנה אדם בית על קרקע שלא עמד בו בנין מעולם (ספר חסידים והביאו בית לחם יהודה סק"ח).

כ. שלשה בעלי בתים ששם אחד לא יגורו בבית אחד (ספר חסידים שם, ועיין בצוואה שם עוד כמה דברים).

כא. אב ואם אל יפחידו תינוק בדבר טמא, לומר לו כלב יקח אותך וכדומה (פר"ח סק"ט בשם של"ה הק' והביאו ברכי יוסף בשיורי ברכה קונטרס אחרון סק"ד) וגם בדבר טהור לא יפחיד אותו כי ברית כרותה לשפתים (זבחי צדק סקס"ט בשם ספר שמירת הנפש אות רכז נשם היעב"ץ).

כב. ברית כרותה לשפתים, והרבה מעשיות בש"ס על זה, וגם משה רבינו שאמר מחיני נא מספרך לא נזכר שמו בפרשת תצוה. ובפירוש אמרו בזוהר שאפילו הדיוט בדבריו חובל ומזיק על כן שומר נפשו ירחק מקללות ולפתוח פיו (פר"ח סק"ט ושיורי ברכה בקונטרס אחרון סק"ה).

כג. סדר נטילת ציפורנים עיין אר"ח סי' רס. והאר"י הק' לא היה מקפיד. ועיין שם לענין ליטול ציפורני ידיו ורגליו ביום אחד שיש אומרים שיש בזה סכנה, אם לא לכבוד שבת.

כד. בדין זוגות בזמן הזה אין נזהרים (תוספות חולין קיז: ד"ה התם, ותשב"ץ סי' תקנ בשם מהר"ם מרוטנבורג, וט"ז אר"ח סי' קע סק"ה) אבל בבה"ג (הלכות תמורה) העתיק דין זוגות.

כה. ויש להיזהר בכל מה שאמרו שלא יגע כשלא נטל ידיים בשחרית (באר"ח סי' ד).

כו. ללבוש מנעלים של מת סכנה, וגם לא ימכרם לגוי כשיש חשש שיחזור וימכרם לישראל (ספר חסידים סי' תנד) ודווקא כשלבש בשעה שמת, אבל מה שלבש בחייו ומת אחר כך ולא היה לבוש בהם אין חשש כלל (דעת תורה).

כז. אסור ללון בבית הקברות מפני הסכנה (ש"ס והביאו הפר"ח ושר"ע הרב בחו"מ הלכות שמירת גוף ונפש. ועיין שם עוד כמה דברים שיש לחוש להם).

כח. אסור לעבור בנחל שמימיו רדופים ושוטפים אם המים מגיעים ממתנים ולמעלה משום סכנה שלא ישטפוהו המים (יומא עז: ופר"ח). ומזה שבכל מימות שהמקום מוגדר כמקום סכנה, הרי הם מסתכנים בנפשותם.

כט. המשהה נקביו עובר על בל תשקצו ואם לקטנים נוסף גם משום שלא יהא עקר (ט"ז אר"ח סי' ג סק"ג).

ל. צריך להיזהר שלא לשתות מים פושרים שעדיין לא הורתחו, אם חיממו אותם לבדם בלי שום תבשיל, וגם שותה אותם בכלי מתכות. וכשחסר אחד מהתנאים מותר (פר"ח סק"ט). ויש

דעה ברורה

שחששו אם חיממו אותם בכלי מתכות והם פושרים שלא הרתיחו וחיממו לבדן (זבחי צדק בשם חכמי הישיבה ולכן יחוש לשני הפירושים).

לא. הבצל שמשאירים אותו באדמה להוציא זרע ואמצע הבצל יהיה בו מקל כמו נחש וראש המקל כמו ראשו של נחש לא יאכל הבצל הזה (עירובין כט: פ"ח סק"ט).

לב. חמשה דברים קרובים למיתה יותר מן החיים, ואלו הן אכל [כדי שבעו, רש"י] ועמד מיד, שתה ועמד פתאום, ישן ועמד, הקיז דם ועמד, שימש ועמד (שבת קכט:) אלא ישהה מעט קודם שיעמוד (פ"ח סק"ט).

לג. השותה מים מזוגים שעבר עליהן הלילה, והוא שלנו בכלי מתכות (נדה יז. ופ"ח סק"ט).

לד. הנוטל ציפורניו וזורקם לרשות הרבים (נדה יז. ופ"ח סק"ט).

לה. לא יחתוך בשר על גבי ידו, או משום סכנה שלא יקוץ ידו, או כדי שלא יצא דם ויתקלקל המאכל (ברכות ח: ופ"ח סק"ט).

לו. ולא לשבת על מטה של גויה עד שבדקו את המטה שלא הניחו שם תינוק מת (ברכות ח: וכן ציוה רבי את בניו בפסחים קיב ופ"ח סק"ט).

לז. לא ישחוט וימול או יחתוך בשר או יחצוץ שיניו או יקנח בקרומית של קנה (חולין טו ופ"ח סק"ט) ובירושלמי אמרו שהאיסור משום רוח רעה (בית יוסף בסי' ו).

לח. אם אכלת קרא ודייסא ובא רוק בפין אל תחזירהו לפין כי זה סכנה (תמיד כז: ופ"ח סק"ט).

לט. טוב להיזהר שלא לישב על גבי אצטבאות של אבני שיש מפני שמצננות את הגוף (ירושלמי ביצה פ"א דף ז ופ"ח סק"ט).

מ. המריבה בבית היולדת גורם סכנה לוולד ובבית חתן וכלה גורם רעה חס ושלוש (צפורן שמיר אות קפו).

מא. אין לכבות הנר בפיו (כל בו ולחם הפנים סק"ה) ומה שנוהגים בערב שבת לכבות הנרות שמכינים לשבת בפיו שומר מצוה לא ידע דבר רע (לחם הפנים שם).

מב. לא יושב אדם תרנגולת על ביצים לגדל אפרוחים (צוואת רבי יהודה החסיד אות סז ואנו נזהרים בזה, זבחי צדק סקע"ה. וצריך עיון).

מג. לא ינתן תנור וכירים שאופים בו להשתמש באותו מקום, כי סכנה גדולה יש בזה (צוואת רבי יהודה החסיד אות נח) ויש מקומות שלא נזהרו בזה, וטוב להתנות כשבונה תנור שרוצה לנתן אותם ויועיל התנאי, וכמה בני אדם עשו התנאי והצליחו (זבחי צדק סקע"ו). ולנתן תנור בשביל לבנות בית תלמוד אין חשש סכנה (בית דוד חיד"ד סי' נו) ויש אומרים שיש חשש סכנה (החיד"א ביוסף אומץ סי' לז).

מד. לא יסתום חלון או פתח לגמרי שלא יזיקו השדים כי דרכם לצאת בו, אלא ינקוב בו נקב קטן (צוואת ר"י החסיד אות כג) ויש שמניחים קנה חלול מעבר לעבר (זבחי צדק סקע"ח).

מה. שתי אחים לא ישאו שתי אחיות משום סכנה (ספר חסידים סי' תעז) ויש שחששו ויש שלא חששו כמו לכל דבר הצואה.

מו. אזהרת רבינו האר"י זצ"ל שמי שיצא מבית אחד וגר באחרת לא ישוב לגור בבית הראשון עד שיעברו שבעה שנים. ואומרים העולם שאם הניח איזה דבר בבית הראשון אין חשש מלחזור. ודווקא בית דירה אבל אכסניה וכדומה אין חשש לחזור למקום שהיה בו.

מז. קורה שנתונה מגג לגג אפילו רחבה מאוד אסור לעבור עליה (ירושלמי פ' במה מדליקין הלכה ו' וכסא אליהו אות ג).

מח. מי שאוכל פת חמה של חיטים קשה לחולי השיניים (יומא פד. ושמירת הנפש. והנה במסכת ע"ז כח כתוב שמאכל של חיטים צונן בימות החורף מזיק מאוד. זבחי צדק סקפ"ח).

מט. לא יאכל אדם לב של בהמה ועוף כי קשה לשכחה (שמירת הנפש אות יד).

~~~ דעה ברורה ~~~

- ג. תלך המינקת בצניעות מכוסה כדי שלא ינזק החלב, וכן לא תניק בפני אנשים, ותשמור עצמה מהכעס שמפסיד החלב (שמירת הנפש אות טז מספר זכירה).
- נא. לא יאכל מדבר שנפל על גבי קרקע כי קשה לריח הפה (שמירת הנפש אות כג מחולין קה) ואין העולם נזהרים בזה ואוכלים ממאכל שנפל על הקרקע (זבחי צדק סקצ"ג. ובמנורת המאור כלל א ח"א פ"ו והשל"ה הק' בשער האותיות ובמדרש תלפיות העתיקו בנוסח זה האי דלא אכלי מידי דנפל מפתורא לארעא. ויש שהעתיקו כלשון הגמ' שרק ירק קשה כשנפל על הקרקע).
- נב. מי שרואה דבר מאכל ונתאווה לו ואינו אוכלו סכנה הוא לו וסגולתו שכל רוק שיבוא בפיו על ידי זה לא יבלע אלא יפלוט (כתובות סא: ושמירת הנפש אות כה).
- נג. לא יאכל פת שלא בושל כל צורכו (הוריות יג).
- נד. לא יאכל בשר בין צלי בין מבושל בשעה שעולה ממנו הבל (שמירת הנפש אות כז בשם אור חדש).
- נה. לא יאכל תבשיל מקדירה שלא בישלו בה שלשים יום (שמירת הנפש אות כז בשם צואת רבי אליעזר הגדול) ולא ידענו האם הכוונה בקדירת חרס או בכל קדירה. ולא נהגו להקפיד על זה, ונכון להקפיד בקדירה של חרס (זבחי צדק סקצ"ז).
- נו. אם מאכיל דם האדם לחתול נעשה אותו אדם חלש (רש"י שבת עה: ד"ה דחלשה, ושמירת הנפש אות לב).
- נז. היודע בשורה טובה לחבירו לא יאמר לו בפעם אחת (שמירת הנפש אות מג בשם האלשיך פ' יגש על הפסוק ויגידו לו).
- נח. קבלה שלא יאמר הנוסע למלווים אותו שיחזרו ממנו (שם אות נא בשם דכרי צדק).
- נט. הנפטר מחבירו לא יאמר לו לך בשלום אלא לך לשלום (שם אות נב מברכות סד ומועד קטן כט).
- ס. יזהר לא להיפרד מחבירו מתוך הבכי כי הוא סכנה, ואם אי אפשר לעצור הבכי יבכה קודם שנפרדים (שם אות נג בשם ספר זכירה).
- סא. לא ילך אדם מביתו לדרך ויחזור לביתו אם שכח איזה דבר רק יעמוד לפני הבית לבקש שיביאו לו את מה ששכח (שם אות נז מצוואת ר"י החסיד).
- סב. לא יעבור עם מומר בספינה, ועם גוי מותר כי השטן בשני אומות אינו שולט (שם אות נט).
- סג. בשעת הדבר לא ילך לבית החיים (שם אות סא בשם ספר רפואות).
- סד. אין ללכת יחידי לבית הגוי (שם אות עג) וכבר אירע כמה מעשיות ד' ירחם, ואפילו אם הגוי אוהבו הוא מתחייב בנפשו (זבחי צדק סקק"ח).
- סה. לא יעבור איש בין שתי נשים ולא אשה בין ב' אנשים וכן הכלב (שם אות עה מפסחים קיא).
- סו. לא ידרוך על קליפי ביצים כי קשה לצרעת (שם אות עו מפסחים שם).
- סז. סכנה ללכת יחף כשקם מהמטה בבוקר (שם אות עז מספר זכירה).
- סח. חמשה משכחים הלימוד האוכל ממה שאכל עכבר וחתול והרגיל בזיתים, דווקא אם אוכלם חיים וקובע סעודתו עליהם (מהר"ר יעב"ץ בס' מו"ק) ואחרים חששו בכל זיתים. ואחרים אמרו שאם מכניס שמן זית אין חשש (אחרונים). והאוכל לב של בהמה, והשותה מים שנשארו מרחיצת ידים, והרוחץ רגליו זו על גבי זו ויש אומרים אף המניח בגדיו תחת ראשו וישן עליהם (הוריות יג:).
- סט. הנושא אלמנה, ובאים לגור יחד בפעם הראשונה בשבת סכנה (שמירת הנפש אות צג בשם מג"א סי' שלט סק"א בשם מהר"ל).
- ע. לא מדברים בבית הכסא מפני הסכנה ודרך צניעות (מדרש תלפיות דף סה והביאו יפה ללב ח"ג סק"ט).

~~~ דעה ברורה ~~~

- עא.** אין לשרוף שערות הזקן שהוא קשה לקבורת בנים ר"ל (יפה ללב ח"ג סקכ"ג משם יד נאמן דף יד ע"א).
- עב.** לא ידברו על חולה ויולדת ועל ההולך בדרך על עוונות שעשו, כי העליונים מזכירים דברים החתחונים (שמירת הנפש אות קכז בשם ספר חסידים אות תפז).
- עג.** עיין עוד כמה דברים שיש בהם סכנה בבאר היטב או"ח סי' רמ. ובשמירת הנפש אותיות קכח-קלב.
- עד.** לא יאיים על התינוק שיכהו לאחר זמן, אלא אם הוא עשה מעשה רע וחושב שצריך להענישו יענישו מיד, או ישתוק לגמרי, ומעשה בתינוק שברח מבית הספר והפחידו אביו שיכהו והלך התינוק והמית את עצמו (שמירת הנפש אות קמו ממסכת שמחות פ"ב).
- עה.** מי שאינו מכבס בגדיו מביא לידי שעמום (שם אות קמח).
- עו.** לא ישאיל אדם לחבירו כיס וארנק שלו כי בזה הוא מוכר מזלו (שם אות קנג מבבא מציעא כז:).
- עז.** לא ימכור אדם קרקע ראשונה שלקח כי לא יהיה סימן טוב (שם אות קנז מקידושין כט).
- עח.** כהן ששונא את הציבור או שהציבור שונאים אותו לא יעלה לדוכן ויש סכנה גדולה לכהן אם עולה לדוכן (שם אות קנז בשם הזהר).
- עט.** לזקוף את האצבעות לא בשעת התפילה מעורר דינים וגורם קללה לעצמו (שם אות קנח בשם הזהר נשא).
- פ.** יכול ללמוד מסכת מועד קטן ושאר מסכתות שהציבור חוששים ללמוד ואין בזה משום סכנה, רק ימהר ולא ידקדק כמו בשאר מסכתות (שם אות קסב מספר חסידים סי' רסא) ונהגו ליתן צדקה לפני שלומד מסכתות או הלכות אלו, וכשלומד בסדר לימודו לא נהגו בזמן הזה להקפיד.
- פא.** כשמספר את צערו לחבירו יאמר לא עליכם (שם אות רלב מסנהדרין קד:).
- פב.** לא ישחק בדבר המזיק כמו בחרב וברובה [ביק"ס] (שם אות רלג מספר זכירה).
- פג.** לא יגדל תורים או בני יונה בביתו, כי ימותו בניו או לא יהיה לו (שם אות רלו מספר נגיד מצוה).
- פד.** שלשה דברים קשים לעיוורון, לסרק שערות יבשות, ולשתות מדין המטפטף מהחבית טיפה טיפה [לפירוש הרשב"ם שם] והלובש נעל של עור ורגליו לחים מהרחיצה כי מזיק לעינים (שם אות רנ מפסחים קיא:). והעולם אינם נזהרים באלו ושומר פתאים ד' (שם אות רנא). והשותה מים מהקערה קשה לעינים (שם אות שכה מפסחים קיא).
- פה.** לא יאמר לחבירו שעשה לו טובה שהשם יתברך והוא עשו לו את הטובה כי זה כמו משתף שם שמים ודבר אחר שנעקר מהעולם (שם אות רנה מהבני יששכר מאמרי חודש תשרי).
- פו.** מי שתולה לחם בתוך הסל זה גורם עניות, ודווקא לחם אבל בדבר אחר אין איסור (שם אות רס מפסחים קיא). וכן הכופה קערה על הכד קשה לעניות (שם אות רס מפסחים שם). ומורסן בבית קשה לעניות, כשהמורסן על הרצפה ודורכים עליו (שם).
- פז.** לא יישן במנעלים כי הוא טועם טעם מיתה (שם אות שלה מיומא עח:). והנה הגמרא אסרה בסנדל, שבימיהם שהיו קושרים אותו ברגל, ויתכן שבנעליים שלנו שאינם קשורים על הרגל מותר, וטוב להיזהר (זבחי צדק ס"ק קסב).
- פח.** המחליף ונועל סנדל של שמאל בימין קשה לשנאה (שם אות שמא בשם חופת אליהו שער ג).
- פט.** התופר בגדיו כשהוא מלובש קשה לשנאה (שם).
- ועיין שם עוד כמה דברים שיש בהם חשש סכנה, ואינם שכיחים, ולכן לא העתקתים.

שלחן ערוך

יז

סימן קיז – שלא לעשות סחורה מדבר אסור, ובו סעיף אחד

א כָּל דִּבְרַי אֲסוּר (א)שְׁאֵסוּר (ב)מִן הַתּוֹרָה, אֵף עַל פִּי שְׁמַתָּה בִּהְנִיָּא, אִם הוּא דִּבְרַי (ג)הַמֵּיּוֹחַד (ד)לְמֵאכֹל, (ה)אֲסוּר (ו)לַעֲשׂוֹת בּוֹ (ז)סְחוּרָה, אוֹ (ח)לְהַלְוֹת (ט)עָלָיו (י)וְאִפְלוּ לְקַנוֹתוֹ

~~~ דעה ברורה ~~~

(א) **שאסור.** או ספק איסור (רעק"א).

(ב) **מן התורה.** בין שאיסורו לאו ובין שאיסורו עשה (משנה למלך פ"א ממאכלות אסורות ה"ז).

(ג) **המיוחד למאכל.** ודרך בני אדם לגדלם כדי לאוכלם (בית יוסף בשם הרשב"א). וגם הוא מגדלם בשביל לאוכלם (ש"ך סק"א שכך דעת המחבר והוא כרשב"א ורבינו תם שהביאו התוספות). וכשבמדינה אחת נהוג לגדל בשביל לאוכלם ובמקום אחר עומד למלאכה, בכל מקום הולכים לפי מה שנהוג שם (פרי

תאר סק"א).

(ד) **למאכל.** יצאו חמור וגמל שאדם מגדלם למלאכה (בית יוסף בשם הרשב"א).

(ה) **אסור לעשות בו סחורה.** אפילו המסחר שלו אינו לצורך אכילה (בית יוסף בשם הרשב"א). ודוקא כשהדבר מיוחד למאכל, אבל אם הוא בפירוש יחדו לצורך דבר אחר מותר לו למוכרו, חוץ מחזיר שאסור לעשות בו מסחר אפילו אם יחדו לדבר אחר, משום מעשה שהיה (ש"ך סק"א). ולמעשה יש להחמיר בכל דבר אפילו אם יחדו לדבר אחר (עיין תבואות שור סי' יא סק"ד קרוב לסוף שהביא שיש בזה שני פירושים, ושם לא הכריע בדבר). וכשהמסחר מיוחד למאכל אסור אפילו אם אין באפשרותו לאכול ממנו, כמו אם שכר שדה מגוי ונותן בחכירות לגוי ומגדל עליו דברים טמאים לטובת המשכיר (פתחי תשובה סק"ו בשם החתם סופר, והרמ"ע בתשובה סי' ל). וגם לא יעשה הישראל מסחר בשביל שהגוי ירוויח מדברים האסורים כי בסוף יכול לטעות ולאוכלם (פתחי תשובה שם).

(ו) **לעשות בו סחורה.** שמא יבוא לאוכלם, ולכן אם אינו מוכר לצורך אכילה מותר, כי אין חשש שיאכלם רק כשמוכר לאחרים לאכול ואז אולי גם הוא יבוא לאוכלם או יטעם כדרך המוכרים לאכילה. ואפילו אם אנו לא חוששים שיבוא לאוכלם שהרי הוא יודע שהדברים טמאים הם, מכל מקום חששו שהרואה יאמר שכמו שמוכר לאחרים לאכילה כך גם הוא אוכל מהם, ולכן כשאינו מוכר לאכילה לא יאמר כן אפילו שדרך בני אדם לגדלן לאכילה (ש"ך

סק"ב).

(ז) **סחורה.** והיינו כשמוכרה בשוק כמו בחנות שדומה לסחורה, אבל פעם אחת בצורה אקדמית אינה נחשבת סחורה (תוספות סנהדרין כו. ד"ה ימכרו). ויש שפירשו שהאיסור הוא מדרבנן (תוספות פסחים כג). ויש שפירשו שהאיסור הוא מהתורה (רמב"ם). ויש שפירשו שהאיסור מהתורה, ומסרה התורה לחכמים שהם יבחרו מה יהיה אסור ומה יהיה מותר [כמו איסור מלאכה בחול המועד] ודנו החכמים ואמרו שכל דבר מאכל יש לאוסרו כדי שלא יבא לאוכלו, וכל דבר המיוחד למלאכה מותר (ט"ז סק"א שכך הפירוש ברשב"א. וכתב הרב ארעא דרבנן אות כה שכן הכרעת רוב הפוסקים.

ועיין עוד ביעיר און לחיד"א מערכת א אות סח שביאר מה דעת הרמב"ם ומה דעת הרשב"א).

(ח) **להלוות עליו.** שעושה הדבר טמא למשכון על ההלואה. ומכוער הדבר להלוות והמשכון יהיה שומן חזיר (תרומת הדשן סי' ר) ויש אומרים שגם בהלואה יש לחוש שאם יהיה אצלו בבית יבוא לאוכלו ואיסור גמור להלוות עליו (ט"ז סק"ב לפי מה שכתב הבית יוסף בשם הרשב"א).

(יא) לְהַאֲכִילוֹ לְפֻעֲלָיו עֹבְדֵי כֹכָבִים (יב) אֲסוּר (כד) מִשְׁמַע מִצִּית יוֹסֵף מִקְהָלוֹת מִיְּמֵי פִּי'חַ דְּמִאֲכָלוֹת אֲסוּרוֹת, דְּהֵינּוּ מִן (יג) הַחֲלָב, שֶׁהָרִי נֶאֱמָר בּוֹ: (יד) יַעֲשֶׂה לְכָל (טו) מְלָאכָה (וּיִקְרָא ז', כד). (טז) וְאֵם (יז) נִזְדַּמְנוּ

דעה ברורה

(ט) עליו. וכן אם קונה לצורך לתת מתנה לגוי אסור, שהרי מתנה כמכר, ואין אדם נותן מתנה אלא אם יש לו ממנה טובת הנאה, נמצא כשנותן מתנה שהוא משתכר בדבר האסור (ש"ך סק"ג) ודוקא כשנותן המתנה לסתם גוי, אבל מתנות שנותנים לשרים ולגויים כדי להחניף להם שלא יעשו צרות, אינו בכלל מתנה, ומותר לתת מדברים האסורים (פרי תאר סק"ג).

(י) ואפילו לקנותו להאכילו לפועליו עבדי כוכבים, אסור. וכן הסכים הפרי תאר (סק"ג, וכן דעת הרע"ב במשנה תחילת דמאי והר"ש שם, והגר"א סק"ד). והטורי זהב (סק"ב) התיר לקנות טריפה מישראל חבירו להאכילו לפועליו הגויים. [ועדין לא נתברר האם גם לקנות טריפה מגוי התיר]. וכן דעת הש"ך (סק"ג) שאין זה נחשב מסחר כלל [ולדבריו פשוט שגם לקנות נבלה מגוי להאכיל לפועליו מותר] (וכן כתב גם הפ"ח סק"ג). ובפרט אם קצץ להם מזונות שאז הם נחשבים כאנשי ביתו, וכל מה שללוקח אדם לצורך בני ביתו אין בזה איסור סחורה (מחנה אפרים פ"ג ממאכלות אסורות). ולכל הדעות מותר לתת כסף לפועל שיקנה בו אוכל אפילו שברור שיקנה דברים האסורים (כנסת הגדולה בהגהת בית יוסף סק"כ).

(יא) לאהכילו לפועליו. והוא מוצא לקנות דברים אלו יותר בזול.

(יב) אסור. כי מה שקונה בזול נחשב שמרוויח מדברים האסורים (יוסף דעת).

(יג) החלב. של בהמה טהורה, שאסורה באכילה ומותרת בהנאה (ש"ך סק"ד). ואם החלב עומד לאכילה אסור לסחור בו (פרי תאר סק"ד).

(יד) יעשה לכל מלאכה. ופסוק זה נאמר בחלב של בהמה טהורה, והתירו הכתוב לכל מלאכה. אבל חלב של בהמה טמאה אם עומד לאכילה אסור למכור, ואם עומד למשוך עורות בשומנו מותר למכור (ש"ך סק"ד). ולמעשה יש להחמיר לכתחילה שלא לעשות סחורה בחלב לצורך אכילה כי אם לצורך מלאכה (חידושי חתם סופר סק"א).

(טו) מלאכה. וכן חוץ מהדם שהוקש למים (פרי תאר והנודע ביהודה חי"ד סי' סב וישועות יעקב סק"ב). ואבר מן החי שהוקש לדם (חתם סופר סי' קו). אבל יש חולקים ואוסרים אפילו בדם (בית הלל, פ"ח סק"ח, ועיין במזמור לדוד שדחה דברי הפרי תאר). והתבואות שור (סי' יא סק"ד) הכריע שאם מוכר את הדם בדמים מועטים עד שלא נחשב לכלום בשעת קניית הבהמה מותר, אבל ליטול עבורו דבר חשוב נחשה שעושה סחורה בדברים האסורים, ואין להקל. ולא ידעתי שיעור הדמים שנקרא דבר חשוב (לשון האליהו רבה כאן סק"א).

(טז) ואם נזדמנו לצייד. אבל לא נתכוון כלל לטמאים אפילו ידע שיצודו עמו, אבל אם יתכוון גם לטמאים אסור (פרי תאר סק"ה ד"ה אסקינא, ותבואות שור סי' יא סק"ד). עוד יש לפרש ואם נזדמנו לצייד, אפילו היו עופות טמאים וטהורים ליד המצודה, כיון שכך היא דרך צידה מותר, והעיקר שלא יצוד הטמאים לבד (פ"ח).

(יז) נזדמנו לצייד וכו'. או שנפלו לו בירושה (ש"ך סק"ה) או שגוי הביא לו מתנה (רעק"א בשם תשובת שי למורא).

שלחן ערוך

י"ט

(יח) לְצִיד חַיָּה (יט) וְעוֹף וְדָגִים (כ) מִמַּאֲמַיִם, (כא) וְכֵן מִי שֶׁנִּזְדַּמְּנָה לוֹ נְבִילָה וְטֶרֶפֶה בְּבֵיתוֹ, (טו"ז), (כב) מִתֶּר (כג) (כד) לְמִכְרָם (כה) וּבְלֶבֶד יִשְׁלַא יִתְבַּנֵּן (כו) לְכָךְ. הַגָּה: וְלָרִיד לְמִכְרָה מִיָּה, (כז) וְלֹא יִמְתִּין

~~~ דעה ברורה ~~~

(יח) לְצִיד. שאומנותו בכך, ולא לציד חובב (ט"ז סק"ג). ויש מי שהתיר אפילו נזדמנו לציד חובב שאינו קבוע, וכל אדם שנזדמנו לו מותר למוכרם. אבל נזדמנו לו בדרך משא ומתן שבדרך אקרעי מצא מי שהיה בידו נבילה ורוצה למוכרה ולהרויח אסור אלא שאם עבר ולקח לא קנסהו חכמים לאסור בהנאה (ש"ך סק"ו).

(יט) וְעוֹף. כשעומד לאכילה, אבל עופות טמאים שמגדלים בבית לנוי כציפור ששמה תוכי שמדבר או ששרים, אינם עומדים לאכילה ומותר לגדלן ולהשתכר בהם (בית יוסף ולבוש ופרי תאר סק"א).

(כ) טמאים. או שצד טמאים עם הטהורים מותר למוכרם ובלבד שלא יתכוון לכך (ש"ך סק"ז). (כא) וכן מי שנזדמנו לו נבילה וטרפה בביתו מותר למוכרם. כמו שכתוב (דברים יד, כא) לא תאכלו כל נבלה לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה או מכור לנכרי.

(כב) בירור הלכה: מותר. מהתורה ומדרבנן, כי הכוח ביד חכמים לאסור רק דבר שאינו מפורש להיתר בתורה, אבל דבר שמותר לגמרי מהתורה אין כח ביד חכמים לאוסרו (ט"ז סק"א). ועיין פתחי תשובה סק"ב מתשובת חוות יאיר סי' קמב שהעיר עליו. ועיין אברהם יגל [מוהר"ר אברהם הכהן מתוניס] כאן מה שפלפל בדברי הט"ז ומסקנתו, שבמקום שהתורה התירה אין לרבנן כח לאסור משום חומרא בעלמא, אבל כשרוצים לגזור גזירה בשל תורה כמו ריבית בלא נכייטא אפילו שהתורה התירה יכולים לגזור. ובאליהו רבה סק"ב כתב הסבר בדברי הט"ז, שבמקום שעדיין נשאר דיני התורה כמו בשופר לולב ומגילה שאפילו אם גזרו בשבת עדיין בחול מקיימים המצוה כמו שכתוב בתורה, ולא נתבטל דין התורה לגמרי, בזה יש כוח ביד חכמים, אבל ודאי שאין ביד חכמים כוח לבטל מצוה לגמרי שלא יתקיים כלל לעולם אפילו אם החיוב והמצוה אינו מפורש בפירוש בתורה אלא מדיוק או מדרשת חז"ל, ולפי זה כוונת הט"ז שגם דבר המפורש בתורה להיתר אפילו שאין בו שום חיוב ומצוה כלל, מכל מקום מזה שהקפידה התורה על זה אם כן ההיתר בא שלא לאוסרו לגמרי, ונחשב כמצוה שאין רשות ביד אדם לבטלו, ואפילו שיש ביד חז"ל לעשות גדר, היינו אם נשאר גם מקום להיתר באיזה פעם שאז לא נתבטלו דיני התורה לגמרי אבל לעקור לגמרי אין כוח. מה שאין כן אם אין ההיתר מפורש אלא ממשמעות ודיוק ומדרשא בזה יש כוח לחכמים לגזור ולאסור ואין זה נחשב שעוקרים דבר מהתורה. ולביאור זה כל הקושיות שהקשו על הט"ז מיושבים. ועיין עוד פרמ"ג בפתיחה כוללת ח"א אות טו).

(כג) למכרם. יחד הטמא והטהור, אבל לא הטמא בפני עצמו והטהור בפני עצמו (ש"ך סק"ט. ואולי דיוקו מלשון המחברם למוכרם בלשון רבים). ואם נזדמנו לו רק דברים טמאים התירו לו למוכרם כדי שלא יפסיד ממונו (ש"ך ס"ס). ופרי חדש חולק ולדעתו תמיד מותר למכור כל אחד בפני עצמו (והביאו הבאר היטב סק"ד).

(כד) למכרם. מי שנזדמנו לו הנבילה והטריפה בביתו, בגלל הפסד ממונו, אבל לא יתן לחבירו למכור, כי חבירו שקונה ממנו ומוכר לאחר הוא מרויח מדבר האסור ואצלו הנבילה לא הזדמנה בביתו (ב"ח, וש"ך סק"ח ופר"ח סק"ח). והטורי זהב (סק"ב) התיר למי שנזדמן לו נבילה וטריפה להביאו לחבירו למכור ולהרויח בה, ונחשב נזדמנו, וטעמו שהרי לא יעלה על הדעת לומר שהתורה התירה למכור בנזדמנו לו, ומי שאינו מומחה בקשרי מסחר ויש לו חבר שיכול למכור, יפסיד, והנבילה תשאר בביתו, אלא ברור שהתירו למכור הנבילה למי שנזדמן לו בעצמו או על ידי שלוחו, וכל בן דעת מבין שאף אחד לא ימכור לחבירו בלי שגם הוא ירויח מזה מעט כסף, ועל כן ברור שמותר לכל ישראל למכור נבילות וטריפות שנזדמנו לישראלים אחרים בביתם ולהרויח במכירה זו.

(כה) ובלבד שלא יתכוון לכך. הגה וצריך למוכרה וכו'. כך צריך לומר (ט"ז סק"ד וש"ך סק"י) וכן היא הגירסה בדפוס שבידינו.

עד שֶׁתֵּהָאָה שְׁמִינָה אֶלְלוֹ (בית יוסף פֶּסֶס ח"ח). וְכֵן מִתָּר לְגִזְזוֹת (כח) דְּזָרִים טְמֵאִים, (כט) צְחוּבוֹ, מִן הָעוֹבְדֵי פִּזְבִּים, (ל) דְּהוּי פְּמִיל מִידֵם (רש"י א"ל בְּתַשׁוּבָה). (לא) וְאִסּוּר לְמַפֵּר לְעוֹבֵד פִּזְבִּים נִבְלָה (לב) צְחוּזָקָה פְּשָׁרָה

דעה ברורה ~~~

(כו) **לכך**. וכן תישיש גדולים שדרך של בעלי מלאכה שלא לקנות העורות אלא אם נוחרים אותם, אבל לא שחוטים מפני שמתקלקלים קצת, מותר לנוחרן ולמכור העורות. שהרי איסור בל תשחית אין כאן מפני שיש לו הנאה מרובה מהנחירה, וכיון שהותר לנוחרן אם כן אחר הנחירה נחשב כנזדמנו לו נבילות בתוך ביתו שמותר למכור הבשר, וכל מה שאסרו חכמים זה אם מתחילה הלך לצוד דברים טמאים בשביל למכור, אבל אם נוחר בהמות שיש לו כבר בבית מותר לו אחר כך למכור הבשר לגוי. אבל מי שאינו יודע הלכות שחיטה ורוצה למכור הבשר לגוי ורוצה לשחוט באיסור, זה ודאי אסור כי מתחילה עשה נבלה בשביל למכור לגוי (ט"ז סק"ד, ועיי' שמלה חדשה סי' א סעיף כא שכששוחט באיסור יש לחוש שלא נראה כל כך שהיא נבלה. ולכתחילה כשאפשר בנחירה אין לשחוט מי שאינו יודע הלכות שחיטה אפילו להשליך לכלבים, ואפילו מומחין עומדים על גבו (וכן הוא בש"ע הרב סי' א סק"מ. ודעת הפר"ח שם סק"א להתיר כשאחר עומד על גביו). ודעת המשאת בנימין (סי' כה) **לאסור, כי נחשב מכון מלאכתו בדבר האיסור** (וכן כתבו הב"ח בא"ח סי' תקנא סעיף י' וש"ך כאן סק"ח ובנקודות הכסף, וגם בשו"ת חתם סופר סוף סי' קח כתב שכן עיקר שהרי תחילת קנייתם הוא למכור הבשר וכל מה שנוחרים הוא משום הפסד מועט של העור).

וכשזרק הבשר ברור שמותר כי רואים שהמסחר רק בעור (תשובת בית יעקב סי' מב).

(כז) **ולא ימתין עד שתהא שמנה אצלו**. אבל אם אינו מוצא למכור בשוויה, יכול להמתין עד שימצא קונה שיסכים לשלם את דמיה (פר"ח). והרשב"ץ הצריך למכור מיד אפילו בזול הרבה כי הוא עובר על איסור תורה (הרשב"ץ ח"ג סי' רצב) וכן לא יבשל דבר טמא שנזדמן לו למכור לגוי אפילו אם קשה למוכרו חי, כי יש לחוש לתקלה (פתחי תשובה סק"ז). ואם אינו מוצא למוכרה ורוצה למולחה עד שימצא קונים יש מי שהתיר (הרשב"ץ שם) ויש מי שאסר (חוות יאיר סי' קמב) ודעת הפוסקים נראה להחמיר.

(כח) **דברים טמאים**. ואפילו חזירים (ש"ך סק"ב).

(כט) **בחובו**. וימכרם מיד, ולא ישהם כדי להשתכר בהם, אבל מותר להשהות אפילו חזירים עד שיוכל למכור בכסף שחייב לו הגוי (ש"ך סק"א). וכשגבה חזירים יזהר שלא יכניסם ברשותו כלל אם אפשר (כנסת הגדולה בהגהות בית יוסף אות יד).

(ל) **דהוי כמציל מידם**. פירוש: מן הסתם הוא כמציל מידם (ש"ך סק"ב ולא כמו מי שפירש שרק כשידוע שהוא כמציל מידם). ואפילו מלוה בשטר נחשב מה שלוקח ממנו כמציל מידם (לקמן סי' קמח. ופסקה הבית מאיר כאן).

(לא) **ואסור למכור לעובד כוכבים נבלה בחזקת כשרה**. כי אסור לגנוב דעת אפילו של גוי (טור). אבל במתנה מותר לתת נבלה בחזקת כשרה, כי אין במתנה איסור גניבת דעת (ש"ך סק"ג, וכלשון הרמ"א כאן כתב המחבר בחו"מ סי' רצח סעיף ו).

(לב) **בחזקת כשרה**. פירוש: שאומר לו בפירוש שהבהמה כשרה, אבל אם ליקח ונתן לו בשר נבילה מותר (דעת תורה ד"ה ואסור למכור בשם המהרש"א חולין קו).

שלחן ערוך

כא

(טור). וְעַיִן בְּחֶשֶׁן הַמִּשְׁפָּט סִימָן כ"ח. (לג) וְכָל דְּבַר שֶׁאֵין אִסּוּרוֹ (לד) אֶלָּא מִדְּבָרֵיהֶם, (לה) מִתֵּר לַעֲשׂוֹת בּוֹ (לו) סְחֻרָה(לז).

~~~ דעה ברורה ~~~

(לג) וכל דבר שאין איסורו אלא מדבריהם מותר לעשות בו סחורה. כמו פת גויים, ובכלל זה גם המוריס של גויים שאין איסורו אלא מדבריהם. ואפילו שאיסור מוריס הוא מפני שמעריבים בו קצת יין, וסתם יינם של גויים אסור בהנאה, מכל מקום אין המוריס נמכר ביוקר בעבור היין. ועוד שיכול למוכרו חוץ מדמי יין נסך שבו (ש"ך סק"ד).

(לד) אלא מדבריהם מותר. כשהאיסור ניכר, אבל דבר שאיסורו מדרבנן אבל אינו ניכר אסור להכניסו לביתו כי אולי יאכל ממנו (פרי תאר סק"ו) ואולי לכן אסרו למכור גבינות של גויים אפילו שהאיסור מדרבנן (בית הלל סי' פד סק"ב, כתב שאסור ודרכי תשובה סק"ס פירש כן). ולא נהגו כן וגם גבינות של גויים מותר למכור (כי גם הבית הלל אסר מתקנת המדינה שהיה בזמנו ואין כל המקומות שווים, דרכי תשובה שם).

(לה) מותר לעשות בו סחורה. ודוקא בדברים שאין חשש שיחזור וימכור לישראל, אבל בדבר שיש לחשש שיחזור וימכור לישראל אסור, כמו שאסרו (בסי' פו סעיף י) למכור ביצת נבלה לגוי שלא יחזור וימכרנה לישראל (דרכי תשובה סק"ד).

(לו) סחורה. וכן מותר לחכור מהגוי עירות וכפרים מהשר וכל זמן השכירות ישראל מגדל גם את החזירים שבחצר ומאכיל אותם לפועליו, כיון שעיקר כוונתם בשעת השכירות הוא על שאר הדברים שבחצר, והדברים טמאים שבחצר אינם אלא טפלים לעיקר החכירה, ואת החכירה אי אפשר לבצע בלי הדברים טמאים, לכן הם נחשבים כנזדמנו לו שיותר למוכרם, ויכול להאכילם לפועליו הגויים, ובפרט שהם פועלים של השר ואין שם ישראל עליהם שאינם קרואים פועליו (ט"ז סק"ד) והב"ח אסור לאכיל לפועלים שעובדים שם.

(לז) בירור הלכה:

א. אסור להערים באיסור סחורה בדברים האסורים, בין אם האיסור מהתורה ובין אם הוא מדרבנן (ש"ת טוב טעם ודעת מ"ג ח"ב סי' ב).

ב. שותפות עם הגוי במסחר דברים האסורים, אסורה, כי ישראל נהנה מדברים האסורים (ש"ת אמרי אש סי' ג). ואפילו אם אינו עוסק בפועל אלא נותן כסף והגוי סוחר בשותפות ישראל אסור (דבר שמואל סי' קמד, ואפילו שלא שייך שיבוא לאוכלו, כיון שבמשנה כתוב אין עושים ולא חילקו אין לנו לחלק מדעתינו). ויש מתירים לתת לגוי מעות והגוי סוחר בנבלות ונותן לישראל מהרוח (ברכי יוסף סק"ז בשם דבר משה). וכל הדעות מותר להתנות בתחילת השותפות שהיהודי נותן כסף, והרווח וההפסד לפי אחוז הכסף שנתן, ואין לו חלק בגוף הדברים הנמכרים (מהר"ם שיק חיר"ד סי' קלז).

ג. ולפי זה מותר לקנות מניות מחברות שמחזיקות גם דברים האסורים, שהרי ישראל אינו רואה את הדבר טמא וגם אינו יכול לקבל מהדברים הנמכרים בשביל לאכול, ורק יש לו אחוז מסויים ברווח ובהפסד החברה.

ד. מותר לבעל חנות להחזיק דוכן, ונותן לגוי למכור שם נבלות וטרפות, כדי למשוך קונים לחנות, וצריך לפרסם שהדוכן שייך לגוי בלבד (מהר"ם שיק חיר"ד סי' קלז) ושומר נפשו ירחק מזה (פוסקים).

ה. באיסור חדש לפני העומר אפילו שאסור לאוכלו מותר לסחור בו, כיון שאנשים בדלים ממנו (ש"ת קרית חנה סי' מד).

~~~ דעה ברורה ~~~

ו. דבר שמהדין הוא מותר ונהגו בהם איסור [כמו דגים יבשים שהדין שהם טהורים ורק נהגו בהם איסור כי אולי נמלחו עם הטמאים] מותר לעשות עמם סחורה (שו"ת בית שלמה סי' קנ).
 ז. גיד הנשה יש אוסרים בסחורה (שער המלך פ"ח ממאכלות אסורות ה"ו) ויש מתירים (מנחת יעקב סי' ג).
 ח. הנודר מבשר ויין אסור לסחור בהם (מהר"ט אלגזי ז"ל בספר קהלת יעקב סי' רלב דף עו ע"ג) ואפילו להאכיל בידים לבניו הקטנים אסור (זכור לאברהם ח"ב י"ד אות ס' בשם קול אליהו) ויש מי שנשאר בצריך עיון האם לאסור לסחור בהם (דעת תורה).
 ט. מומי"א - והיא גופת החנוטים, מותרת בסחורה, כי כבר בטלה ממאכל אדם (קהל יאודה סעיף א).

י. מותר לעבוד במפעל שמכין נבילות וטריפות כיון שאין הסחורה שלו ואם כן לא יבוא לאכול משם (שו"ת שואל ומשיב מהדורא קמא ח"ג סי' קכב) ויש אוסרים (חתם סופר סי' קו) ולא רק בפועל שלקח המפעל בקבלנות שיש לו חלק בגוף הבהמות אסור (שהרי אומן קונה בשבח כלי) אלא אפילו בפועל סתם אסור כי זה נחשב לסחורה.

יא. מותר להיות נהג משאית של דברים האסורים כשהסחורה של גוי, אבל אם הסחורה של ישראל, אסור לסייע בעדו (שו"ת ב"ח החדשות דף טו:).

יב. סחורה בנבלות וטרפות על ידי גוי, אסור, כיון שהאחריות על הישראל, וגם בדבר שהגוי עושה לצורך הישראל יש שליחות לגוי (שו"ת פרשת מרדכי או"ח סי' כ).

יג. עגל בתוך שבעה ימים ללידתו שעדין לא יצא מכלל נפל וכן בהמה שנשחטה ועדין לא בדקו את הריאה מותר לעשות בהם סחורה (פר"ח בקונטרס אחרון סי' קיט, לבושי שרד חידושי דינים סעיף א, ודעת תורה) ולא כהגהת חכמת שלמה שהביא דברי השער אפרים שאסור וגם התבואות שור נקט לאיסור, אפילו שמהתורה מותר בלי בדיקת הריאה, מכל מקום עיקר איסורו מהתורה, לכן אסור לסחור בו.

יד. מי שמוכר בהמות טמאות וטהורות ואינו רוצה למכור רק אם קונים הכל ביחד אסור לקנות ממנו וכיון שזה דרך מקח וממכר (פר"ח) ויש מתירים כיון שאינו מוכר לו אלא שניהם יחד נחשב כנזדמנו וגם אינו קונה הטמא אלא בשביל לקנות את הטהור (שו"ת מהר"ע באסן ז"ל סי' ג).
 יז. פרי שיש בו תולעים לדעת הבית הלל (סק"א) נחשב מכירתו מכירת דברים האסורים. ונחלק עליו הפר"ח שאין בה איסור שהרי לא מקבלים יותר עבור התולעים וכל המסחר הוא רק בפירות (פרי חדש בקונטרס אחרון, ועיין פרמ"ג סי' פד).

טו. צידי ארנבות שמוכרים לישראל העורות התיר הנודע ביהודה (תנינא סי' סב) לקנות מהם ועיקר טעמו שהאיסור דרבנן. ובדברי יוסף (סי' ת"ת) כתב, שאפילו אם איסור סחורה הוא מהתורה, מותר לקנות את הארנבות, ולא בגלל שהעיקר צריכים אותם בשביל העור כמו שכתב הבינת אדם, אלא שהרי ההלכה שבהמות שמגדלים למלאכה מותר לסחור בהם, ואין הכוונה דוקא מלאכה, אלא הכוונה שאינו עומד לאכילה אלא לדבר אחר, ואם כן הארנבת שעיקר מה שצדים ומגדלים אותה זה בשביל העור, מיד שניצוד הוא עומד לעורו, והרי כמגדל לעורו, שנקרא מגדלן למלאכה.

טז. סיכה בחלב, נחלקו הפוסקים מה דינו, הבית יוסף בשם אורחות חיים אסר לסוך בחלב חזיר כי סיכה בכלל שתיה. והרשב"א התיר לסוך אפילו שלא במקום סכנה. והטורי זהב (בסוף

~~~ דעה ברורה ~~~

הסימן בסוף סק"ד) התיר במקום שיש צער לסוך בשרו בחלב חזיר, אפילו שלא במקום סכנה. וכן התיר לסוך את התינוק בחלב חזיר על ידי גוי. והלבוש חילק בין סוגי האיסורים, ובחלב חזיר אסור, ובשאר איסורים מותר.

יז. סיכה בסבון. אינו צריך הכשר אפילו לדעת הפוסקים האוסרים לפי שהוא פגום (פר"ח ובאר היטב סק"ג) ויש מחמירים ונכון הוא (נקודות הכסף). ובסבון שלנו מותר גם לאנשים בריאים אפילו אם יש בו דברים האסורים, כיוון שהחלב שבו הסריח, ואפילו לכלב אינו ראוי, ואין לך פגום יותר מזה. וכן המנהג בכל תפוצות ישראל לסוף בסבון במרחץ ואין פוצה פה ומצפצף (ערוך השולחן אות כט) אמנם עכשיו שיש למצוא סבון עם הכשר והוא בזול כמו הנעשה עם חלב, ודאי מהיות טוב ראוי לכתחילה להדר ולקחת רק מהסבון הכשר, וכן נזהרים כל היראים (דרכי תשובה סקל"ג).

כ. שותף שעבר ועשה סחורה בדברים האסורים עיין חו"מ סי' קפב בטור.

כא. חנות לממכר מזון מותר לה למכור גם קרבי דגים טמאים, כיון שעיקר החנות הוא לממכר שאר דבר מאכל ומוכרחים להחזיק גם סוג מאכל זה כדי שהקונים הגויים גם יקנו שם, והם גם צריכים לשלם הרבה מיסים וממשלה, יש לדמותו לנזדמנו לו טהורים וטמאים שמוותר למוכרם (ערוך השולחן אות כז שלימד זכות). ולדבריו לכאורה היה להתיר למכור בחנות כל דבר טמא נבלות וטרפות וחזיר כי הכל נמכר אגב שאר הסחורה שבחנות. אבל כל זה נכון אם בעל החנות קונה את הדברים הטמאים עם הדברים האסורים יחד, אבל כיון שדרך העולם שכל סחורה וסחורה הוא קונה ממפעל אחר או סוכן אחר, אם כן יוצא שקונה מינים טמאים במקום שבכלל אין מינים טהורים, ועל כן יש לאסור (דרכי תשובה סקמ"ו וגם ראה בשו"ת יד יצחק ח"א סי' קל שהחמיר).

כב. קנה נבילות לאכילת פועליו, [לדעת הש"ך שמוותר] ונשאר בשר שלא אכלו, כשמוכרם אינו מוכרם אלא בדמיו (ש"ך סק"ג). ויש מי שמתיר למוכרם ביוקר, כי כל דבר שבא לאדם בהיתר מותר למוכרו ולהרויח ממנו (פר"ח). ואם מרויח בהבלעה גם לש"ך מותר (מקור מים חיים).

כג. כלי שבלוע מאיסור, אין עליו לא איסור בישול ולא איסור סחורה (שו"ת בית שלמה יו"ד ח"א סי' קג).

כד. לבשל לגוי נבילות של הגוי מהתורה אין איסור, ומכוער הדבר ויש להתרחק מזה (תשב"ץ ח"ג סי' רצב ורצד).

כה. דבר שאיסור אכילתו תלוי במחלוקת והרוב מתירים, אפילו אם נהגו איסור זה רק באכילה אבל בסחורה מותרים (רוח חיים ח"א אות ב).

כו. ובספק השקול כמו מי להכריע ועל כן החמירו בו, אסור גם בסחורה (רוח חיים שם בשם החקרי לב חו"ד ח"א סי' קמא).

סימן קיח – דין חתיכת בשר או דבר מאכל הנשלח על ידי עובד כוכבים, וכו' י"ג

סעיפים

א (א) יין (ב) וּבִשְׁכָּר (ג) וְחִתְיֵכֶת דָּג שְׂאִין בוֹ סִימָן (ד) שֶׁהִפְקִיד אוֹ שְׁלַח בְּיַד (ה) עוֹבֵד כּוֹכָבִים, (ו) צָרִיד (ז) שְׁנֵי (ח) חוֹתְמוֹת. (ט) אָבֵל יוֹן מִבְּשָׁל (י) וְשִׁכָּר, אוֹ יוֹן שֶׁעָרְבוּ בוֹ דְּבָרִים

דעה ברורה ~~~

(א) יין ובשר וכו' שהפקיד או שלח ביד עובד כוכבים צריך שני חותמות. והחותמות הם שני קשרים משונים (מחבר סי' קל סעיף ה) שיש טורח להתירם (ט"ז סי' קל סק"ח). או כמו שיסתום פי הכלי במכסה בהידוק עד שיהיה קשה להסירו וחוזר וטח בטיט מעל המכסה. ובמפקיד ואחר כך חוזר הדבר לישראל מותר גם בשני קשרים משונים אם מכיר בתביעת עין שזה סוג הקשרים שהוא קשר. ובשולח לאחר ואין עושה החותמות חוזר ורואהו לא מועיל שני קשרים ובזה השני חותמות הם קשר וכתב אותיות, וכדומה. ובסימן קל יתבאר כול סוגי החותמות (פרי תאר כאן סק"ג, וכל זה מעיקר הדין וכיצד יש לנהוג היום יבואר בסעיף ב) .

(ב) ובשר. אפילו במקום שהטבחים ישראל (ש"ך סק"א).

(ג) וחתיכת דג. כי דג שלם או חצי ניכר בסנפיר וקשקשת (כמבואר בסי' פג. ש"ך סק"ב).

(ד) שהפקיד או שלח וכו'. ואין לדייק מלשון המחבר שרק הפקיד או שלח כבר בדיעבד, אבל לכתחילה לא ישלח ויפקיד, כי אפילו לכתחילה מותר לשלוח דברים האסורים מהתורה בשני חותמות ודברים האסורים מדרבנן בחותם אחד כמו שכתב המחבר בעצמו בתחילת סימן ק"ל (ש"ך סק"ג, פ"ח סק"ג).

(ה) עובד כוכבים. או ישראל החשוד לאכול דברים שאין הרבים רגילים להקל בהם (כפי שכתב המחבר בסעיף ח ובסי' קיט). ומכל מקום כתב המחבר עובד כוכבים, לפי שביין שאיסורו משום חביבות יין נסך טרח ומזיף, איסור זה לא שייך אלא בגוי ולא בישראל חשוד, אם לא שהוא חשוד לנסך יין לעבודת כוכבים שאז פשוט שדינו כגוי גמור. ועוד שבגבירות וכדומה שהרבים מקילים, ישראל החשוד לאכלם אינו חשוד להחליפם. ופשוט שישראל החשוד להחליף תמיד דינו כגוי (ש"ך סק"ד). ומומר הכעיס דינו כגוי (פשוט בכל הש"ע).

(ו) צריך שני חותמות. כיון שהבשר ביד הגוי חוששים שהחליפו בנבילה שהיה לו (ש"ך סק"א, מה שאין כן המוצא בהמותיו ותרנגוליו שחוטים כראוי בשוק מותר לו לאכול מהם כשרוב הטבחים ישראל, כי במקום שלא יודעים מי שחט הולכים אחר הרוב). וכשיש בה שני חותמות לא חוששים שהחליפו, ולא רק בבהמת ישראל שהפקידה או שלח עם הגוי לא חוששים אלא אפילו אם הבהמה היתה של גוי ונתן לישראל לשוחטה אם יש על הבשר שני חותמות לא חוששים שהחליפה (יד אפרים).

(ז) שני חותמות. ואפילו רוב המוכרים בשר ישראל (ש"ך סק"א, בביאור שיטת המחבר לפי מה שפסק בסי' סג סעיף א, לאסור בשר הנמצא ביד גוי אפילו רוב מוכרי בשר ישראל. ולשיטת הרמ"א שם יתבאר בהמשך בהגה).

(ח) חותמות. לפי שבבשר וחתיכות דג יש חשש איסור תורה החמירו, ובסתם יינם אפילו שאין איסורו מהתורה אלא מדרבנן החמירו וחששו שמא מחיבת יין נסך יטרח ויזייף (כך הוא פירוש דעת המחבר שפסק כהרמב"ם והרשב"א). ואחרים פירשו: שבבשר וחתיכות דג שדמיהם יקרים, ויין מפני חיבת יין נסך, אנו חוששים שיבואו להחליף, ולכן אין להתיר רק בשני חותמות (טור בשם רש"י). ועוד פירשו: שיין בשר ודג טמאים הם עצמם גוף האיסור, ואם החליף יאכל את גוף האיסור, לכן כדי להכשיר צריך שני חותמות (הר"ן בשם הירושלמי). וצריך לחוש לכל הפירושים (תורת חטאת כלל לב דין י) ולכן כל דבר שיש בו איסור תורה, או שאיסורו מדרבנן ואיסורו מגופו, או שאיסורו מדרבנן והוא דבר חשוב, בכל עניין צריך חותם בתוך חותם, וצריך עיון (ש"ך סק"ה).

דעה ברורה

כה

אַחֲרֵיכֶם, כְּגֹזֵן (יא) דְּבִשׁ, (יב) וְכֵן תִּחְמָץ (יג) וְחָלָב (יד) וּמִזֵּי (טו) וּפֶתַח (טז) וְגִבְיֶנָּה (יז) וְכָל שְׁאֵסוּרוֹ מִדְּבָרֵי סוּפְרִים, (יח) שֶׁהִפְקִידוּ בְּיָד עֹבֵד פּוֹכְכִים, מִתֵּר (יט) בְּחֻזְתָּם (כ) אֶחָד.

~~~ דעה ברורה ~~~

(ט) אבל יין מבושל ושכר וכו'. שכל אלו אפילו אם הוחלפו אין בהם אלא איסור מדרבנן (ש"ך סק"ה) ועוד שכל עיקר איסור דברים הללו, זה מחשש שאולי יחליף הגוי, וכיון שכל איסורם אינו אלא מחשש סתם יינם שאיסורו מדרבנן, לא גזרו (ש"ך סק"ז). וכן היא שיטת המנחת יעקב כלל לב סקכ"ו שסתם יינם עיקר איסורו מדרבנן. ובערך השלחן סק"ב הביא מהרב דברי אמת בסי' ד, שהוכיח שסתם יינם נחשב עיקר איסורו איסור תורה).

(י) ושכר. של עובד כוכבים בבית ישראל במקום שדמיו יקרים. או אם ירצה הישראל לשותות בבית הגוי מהשכר שהפקיד בביתו (בית מאיר, שהרי שכר של גוי כשאינו דמיו יקרים מותר לשתות אפילו בבית ישראל).

(יא) דבש. פירוש: שעירבו בו כל כך הרבה דבש עד שנשתנה טעם היין, שאז אינו נעשה יין נסך, אבל אם נתערב בו מעט דבש יש בו משום חשש יין נסך וצריך חותם בתוך חותם (לפי שיטת המחבר בסי' כג ובסי' קל, ולא כרמב"ם שאפילו נתערב מעט דבש כבר אינו נעשה יין נסך (ש"ך סק"ו)).

(יב) וכן החומץ. של יין, וניכר שהוא חומץ, כשמבעבע בשעה שמשליכים אותו על הארץ, וכבר אינו ראוי לניסוך, ולכן לאסור משום חיבת ניסוך כבר לא שייך בו, ולחשוש שאולי החליפו ביין נסך שנעשה חומץ לא חששו, כיון שאיסור סתם יינם אינו אלא מדרבנן (ש"ך סק"ז).

(יג) וחלב. ונחשב איסור מדרבנן אפילו שחלב גוי אסור מחשש איסור תורה, כי כל החשש אינו אלא אולי עירב בו קצת מחלב בהמה טמאה, שהרי הרבה ודאי לא עירב כי חלב טמאה ירוק והיה ניכר שינוי מראה בחלב הטהור, ואיסור התערובת הוא מדרבנן, כי מהתורה מין במינו בטל (פרישה והביאו הט"ז סק"א, וש"ך סק"ח). או כי חלב טמא אינו מצוי, ואם כן סתם חלב הנמצא בינינו איסורו מדרבנן (ש"ך שם. ובמה שכתב שלעניין מין במינו העיקר להחשיב לפי הטעם ולא לפי השם, ואם כן הרי חלב טמא וטהור יש להם טעם שונה ואם כן יחשבו מין בשאינו מינו. כבר כתב הבית מאיר ראייה שטעמם שווה. והרעק"א כתב שאין טעמם שווה, ונחשבים אינו מינו. ובדגול מרבבה כתב שאפילו אם טהור וטמא יחשבו במקומות אחרים מין בשאינו מינו להחמיר, כאן לענין הטעם כיון שהטעם שווה אין כאן נותן טעם ומותר מהתורה כי בטל ברוב [וכבר הבאנו מזה בהלכות בשר בחלב] ועיין עוד בב"ח שחלב יש בו חשש איסור תורה, ומכל מקום מספיק חותם אחד, לפי שאין לחשוש שאולי החליף חלב טהור בטמא, לפי שבמקום שאין לגוי רווח בהחלפה הוא אינו מחליף).

(יד) ומוריס. במקומות שדרך היה לתת בתוכו יין, ויש לחשוש שיבוא להחליפו במוריס של איסור. אבל במקום שלא רגילים לתת לתוכו יין או שהיין ביוקר יותר מהמוריס ברור שלא צריך חותם כלל, כי אפילו אם יחליף אין איסור כלל (ש"ך סק"ט).

(טו) ופת. שאולי יחליף בפת של גוי שאסור מדרבנן (בסי' קיב) ולכן במקומות שנוהגים היתר בפת של גוי ברור שאין צריך חותם כלל (ש"ך סק"י). ומכל מקום עדיין צריך חותם שאולי יחליפנו בפת של בעל הבית שאסורה במכ מקום (פר"ח סק"ט, ובמסגרת השלחן הוסיף דחששה נכונה היא).

(טז) וגבינה. ואפילו שאיסור הגבינה הוא מחשש שהחליפו בגבינה שלהם שאסורה מפני שמעמידים אותה בעור קיבת נבלה, מכל מקום מהתורה בטל העור קיבת נבלה במיעוטו, ומה שאנו אומרים שהגבינה אינה בטלה לעולם לפי שהיא דבר המעמיד, אינו אלא מדרבנן (ומה שפסק הש"ך שדבר המעמיד מדרבנן, קשה מסוף דברי בית יוסף בזה הסימן שאם טעם כעיקר מהתורה אף דבר המעמיד שאינו בטל הוא גם מהתורה. וצריך עיון בית מאיר). ועוד שהרי אפילו ידוע שהעמידו את הגבינה בעשבים היא אסורה (כמבואר בסי' קטו סעיף ב) ואם כן כל איסור הגבינה אינו אלא גזרה מדרבנן. ועוד כיון שאפשר שלא העמיד הגוי בקיבת נבלה אלא בעשבים או דברים אחרים ואפילו הכי אסורה כי אנו אומרים שאולי כן העמיד, ספק כזה נחשב דרבנן (ש"ך סק"א).

(כא) וַיֵּשׁ אֲזַמְרִים שְׁאֵף בְּדָבָרִים שְׁצָרִיכִים שְׁנֵי חֻתְמוֹת, לֹא אָמְרוּ אֶלָּא בְּשׁוּלַח עַל יְדֵי עוֹבֵד כּוֹכָבִים שְׁאִינוֹ עֵתִיד לְרֹאוֹת הַחֻתְמוֹת, אָבֵל מִפְּקִיד שְׁעֵתִיד לְרֹאוֹת חֻתְמוֹ, דִּי בְּחֻתְמוֹת אֶחָד, כִּי הוּא יֵרָא. (כב) וְאָף הַשּׁוּלַח, (כג) אִם הוֹדִיעַ לְחִבְרוֹ צוֹרֵת הַחֻתְמוֹת וְגַם

דעה ברורה

(יז) וכל שאיסורו מדברי סופרים. חוץ מהחמאה שמותר אפילו בלי חותם (פתחי תשובה סק"ב בשם שו"ת מהר"י הלוי סי' יד).

(יח) שהפקידו ביד עובד כוכבים. או נעשה שלוחו (ש"ך סק"ב. והמחבר נמשך אחר לשון הרמב"ם).
(יט) בחותם אחד. ולא רק חותם ממש אלא אם יש לגוי כתב משלוח ששלחו עמו סך כך וכך גבינות כשרות וחתומים עליו שני עדיים, ואנו רואים שבאמת יש בידו את סכום הגבינות שבתעודת המשלוח, הגבינות כשרות (יקה"ל שלמה סעיף א מכסא אליהו) ואפילו אם לא מכירים את חתימות העדים (שכך העיד הרשב"ץ סי' תקנב בשם אביו והריב"ש שהיו מתירים וטעמם כי עדים החתומים על שטר נחשב החתימה כמו שנחקרה בבית דין שהשטר אמת) ואין לסמוך על זה להקל (הרב זכרון לראשונים והביאו בספר בירך משה דף קנז ע"ד). כשלא מכירים את שני החתימות אבל אם מכירים חתימה אחת יש להכשיר (יקה"ל שלמה שם בד"ה אמר המגיה) וכשהמשלוח בתיבה סגור וסגור במסמרים יש שלא החשיבהו כחותם (פתחי תשובה סק"ג בשם שמש וצדקה). ואחרים אמרו שכיון שכולו סתום אינו צריך חותם כלל (שו"ת בית שלמה מהדורא קמא חיד"ד סי' קצז).

(כ) לפי שבדברים האסורים מדרבנן לא החמירו (דעת המחבר כרמב"ם והרשב"א). ואחרים פירשו: לפי שהדבש חומץ חלב מוריס פת וגבינה אין דמיהם יקרים ופחות יש לחשוש שיבואו להחליף, וכשיש חותם אחד כבר לא יחליף (טור בשם רש"י). ועוד פירשו: שאין בדברים הללו איסור אלא מפני התערובת [אפילו שהתערובת איסורה מהתורה] (כפי המבואר בסימנים הקודמים) ופת אפילו שהפת עצמו אסור, מכל מקום כל איסורו אינו אלא מדרבנן, ולכן הקילו בהם והכשרם בחותם אחד (הר"ן בשם הירושלמי).

(כא) ויש אומרים וכו'. ובהמשך (סי' קל) פסק המחבר כסברא הראשונה, וצריך עיון (ש"ך סק"ג). ושיטה זו עיקרית בש"ס. ואחרים כתבו שכשמביא המחבר שיטה בסתם ואחר כך כותב ויש אומרים העיקר לדעתו כדעה הראשונה (פר"ח סק"א, לחם הפנים סק"ט).
(כב) ואף השולח אם הודיע לחבירו צורת החותם וכו'. וזה לסברא אחרונה במחבר מה שאין כן לסברא הראשונה (ש"ך סק"ג).

(כג) אם הודיע לחבירו צורת החותם, וגם אמר לעובד כוכבים שהודיע לחבירו. ובפשוטו כוונת המחבר שצריך שני דברים: א. להודיע לחבירו צורת החותם. ב. גם שיאמר לגוי שהודיע לחבירו. אבל אם אמר לגוי שאמר לחבירו אבל במציאות לא אמר לחבירו, מעכב (וכך הסכים הרשב"ץ ח"ג סי' כא להלכה) עוד יש לפרש: אם הודיע לחבירו צורת החותם וגם אמר לגוי שהודיע לחבירו, שכן על פי רוב הדרך שקודם מודיע לחבירו ואחר כך אומר לגוי, אבל באמת גם אם לא הודיע לחברו כלום ושיקר על הגוי שהודיע לחבירו, מותר, כי הגוי אינו יודע מה האמת ומפחד וחושב שהיהודי מדבר אמת ואמר לחבירו (ש"ך סק"ט) שכן דעת המחבר בסעיף ב והרמ"א בסי' קל סעיף ב). ועוד יש לפרש: אם הודיע לחבירו צורת החותם, וגם אמר לגוי שהודיע הכל כשר, וכך נכון לנהוג לכתחילה, אפילו בשלח בשני חותמות, שיוודיע לחבירו צורת החותם כדי שיחזור אחריו (כמבואר בסי' קל סוף סעיף ח) ורק בדיעבד אם לא הודיע לחבירו אינו מעכב, כי ברגע שאמר לגוי שאמר לחבירו כבר הגוי מפחד ואינו מחליף (ש"ך סק"ט). והסיבה שיש לנהוג כך לכתחילה היא שיש לכתחילה לחשוש שהדבר בסוף יודע לגוי ששקרו עליו ופעם אחרת כבר לא יאמין לאמירת הישראל (פר"ח סק"ח).

דעה ברורה

כז

אָמַר לְעוֹבֵד כּוֹכְבִּים שְׁהוֹדִיעוּ לְחִבְרוֹ, דִּי בְּחוּתָם (כד)אָחָד. חֲגָה: וְיֵשׁ אֲוֹמְרִים לְלֹא צְעִינָן ז' חוֹתָמוֹת (כה)רַק צִינְיָאֵל (כו)חֲשׂוֹד, הָכֵל צְעוּבָה כּוֹכְבִּים, הַכֵּל לְכִי עַל יְדֵי (כז)חוֹתָם (כח)אָחָד (טו) וְהַפְסָקִים צָס ר"ת. (כט)וְצִדִּיעֵבֶד יֵשׁ לְסֻמּוֹ עַל (ל)לֹא(מ)זָה (נ)אָחָד כָּלֵל כ"ג וְהַגְּהוֹת מִיָּמֵינוּ וְתוֹסֶפֶת. ב פִּינָן

~~~ דעה ברורה ~~~

(כד) אחד. וכל הדין המבואר לפנינו הוא רק בהפקיד או שלח, אבל מי ששכר דירה או קנה דירה בחצר שגר שם גוי כל הדברים כשרים בחותם אחד לכל הדעות (ערוך השלחן סק"א). (כה) רק בישראל חשוד. שהוא גרוע יותר מגוי, כי בטוח שיאמינו לו ואינו מפחד כל כך (ט"ז סק"ב).

(כו) חשוד. בדבר שרבים נזהרים בו. אבל מי שאינו מוחזק בכשרות, אינו בכלל חשוד, וכששולחים עמו לא צריך שני חותמות (ט"ז סק"ב). ויש אומרים שמדובר בחשוד להחליף (ש"ך סק"ט). ואין לפרש חשוד לאכול אותו דבר ששולחים עמו, שהרי החשוד לאכול דבר האסור אינו חשוד להחליפם).

(כז) חותם אחד. או בדיעבד על ידי מפתח (ט"ז סק"ד). (כח) אחד. כי הגוי מפחד, מה שאין הישראל החשוד מפחד שיבדקו אחריו ולכן החשוד צריך שני חותמות (זה דברי רבינו תם). ואפשר שכל דעה זו לא נאמרה רק לעניין היין, שבזה יש סברא להחמיר בחשוד יותר מבגוי, כי יין נסך ממש חביב לגוי ואינו מחליף יין של ישראל ביין נסך גמור, ורק יש לחשוש שאולי יחליף יין כשר עם סתם יינם, וכידוע סתם יינם איסורו רק מדרבנן, ולכן מספיק חותם אחד, אבל בישראל חשוד צריך ביין שני חותמות כי אפילו החשוד לנסך אין חביב לו היין, ויכול להחליף יין נסך עם יין כשר של הישראל ויש חשש איסור תורה ולכן אין להתירו אלא בשני חותמות (ישועות יעקב סק"ה).

(כט) ובדיעבד יש לסמוך על זה. ובזמן הזה שאינם עובדי עבודת כוכבים, אם כן ביין ובדברים שנאסרו משום שמכניסים בהם יין לא שייך לומר שחיבת יין נסך עליהם, ולכל הדעות די בחותם אחד (ט"ז סק"ד לפי ביאור המגיה בנקודות הכסף שכך דעת הט"ז. אולם הנקודות הכסף עצמו הבין שהט"ז הקיל בכל דבר ולכן תמה עליו שמה יעשה בבשר וחתיכת דג. וכבר כתבו כמה אחרונים שגירסא אחרת בטורי זהב נזדמנה לבעל נקודות הכסף). אולם בערך ש"י כתב, שלולא שבזמן הקדום היה חיבת יין נסך עליהם לא היו מתקנים בסתם יינם להצריך חותם בתוך חותם, אבל לאחר שתקנו ביין נסך משום חיבת יין נסך עליהם, כבר נמשך התקנה מחשש שיחליף בסתם יינם.

(ל) זה. ודברי הרמ"א מתפרשים בשלשה דרכים: א. מדובר במקום שאין רוב מוכרי בשר ישראל, שאז אין להכשיר אלא בחותם אחד או בשני חותמות, אבל במקום שרוב מוכרי בשר ישראל, הבשר כשר אפילו בלי חותם כלל, כי מן הסתם הבשר הוא מהרוב הכשר (כמו בבשר הנמצא ביד גוי שהכשיר הרמ"א [בסימן סג בסופו] את הבשר בלי חותם, כיון שרוב מוכרי בשר ישראל. וכפירוש זה הסכים הפר"ח סק"א). ב. מדובר אפילו במקום שרוב מוכרי בשר ישראל, ומכל מקום אין להכשיר בשולח ביד גוי אלא בחותם, לפי שבשולח או מפקיד יש לחשוש שהיה לגוי סיבה להחליף את הבשר בנבלה שיש לו (ורק בנמצא בשר ביד גוי שקנה מהחנות, אנו אומרים שאם רוב המוכרים ישראל הבשר כשר אפילו בלי חותם כלל, לפי שהולכים אחר הרוב ורוב הבשר הנמכר הוא בשר כשר, ולחשוש שאולי אחר הקניה הלך והחליפו בביתו עם בשר נבלה שיש לו, לא חוששים כי כששני הבשרים שלו למה יחליף). ג. מדובר אפילו במקום שרוב מוכרי בשר ישראל, וכששולח או מפקיד שהבשר ביד הגוי זמן רב עד שיכול להיות שהזדמן לגוי בשר נבלה והחליפו, אין להתיר הבשר אלא בחותם, אבל כשהגוי קונה בחנות הבשר כשר גם בלי חותם לפי שהבשר היה בידו זמן מועט, ובזמן מועט לא חוששים שהחליפו ש"ך סק"א). ולהסבר ג' גם בשולח או מפקיד לזמן מועט יש להתיר בלי חותם, ויתבאר בסעיף ו (ובערוך ש"י כתב שתקנו חותם בתוך חותם שלא לסמוך לכתחילה על הרוב, וכיון שעבר אסור גם בדיעבד, כמו שלא מבטלים איסור לכתחילה, מה שאין כן בנמצא בשר ביד גוי שלא עבר. ועיין שם עוד תירוץ).

שְׁהִתְיָמוּ כְּרֹאֵי שְׁנֵי חוֹתְמוֹת, בְּדָבָרִים שְׁצָרִיךְ שְׁנֵי, וְאַחַד בְּדָבָרִים שְׁדִי בְּאַחַד, (לב) אֵין צָרִיךְ לְחֹזֵר אַחֲרָיו לְרֹאֲתוֹ. אָבֵל אִם חֹזֵר עַל חוֹתְמוֹ וְלֹא הִפִּירוֹ, אִסּוּר אֲפִלּוּ עֲשֶׂה (לג) שְׁתֵּי (לד) חוֹתְמוֹת (סעיף ז' פְּסוּל בְּסִ"ל ס"ח). הִנֵּה: וּמִיָּהוּ דְּוָקָא חָס הוּא דְּצָר שְׁיֵשׁ לְחוּשׁ שְׁהַחְלִיפוּ (לה) וְנִהְיֶה בְּחִלְפִין (טור וּבֵית יוֹסֵף בָּשָׁם פּוֹסְפּוֹת וְשֶׁאֵר פּוֹסְקִים), (לו) אִלּוּ הוּא יֵין וְיֵשׁ לְחוּשׁ שְׁאֲסָרוּ בְּנִגְיָעָה. חֲצָל חָס רוֹחֵה הַדָּבָר שְׁשָׁלַח אִלּוּ הַפְּקִיד (לז) וְהוּא טוֹב כְּמוֹ שְׁשָׁלַח, (לח) וְלֹא נִהְיֶה הַעוֹבֵד

~~~ דעה ברורה ~~~

(לא) זֶה. וּשְׁיִטַּת הַפְּרִי תֹאֵר (ס"א) שְׁכָל מְקוֹם שְׁאִין רוּחַ בְּהַחלָפָה מוֹתֵר אֲפִילוּ בְּלִי חוֹתֵם כָּלֵל. וְכָל מְקוֹם שִׁישׁ רוּחַ אֲפִילוּ בְּאִיסוּר דְּרַבֵּנן צָרִיךְ שְׁנֵי חוֹתְמוֹת. וְכַשִּׁישׁ רוּחַ מוֹעֵט בְּהַחלָפָה אִם הַדָּבָר יֵשׁ בּוֹ אִיסוּר תּוֹרָה צָרִיךְ שְׁנֵי חוֹתְמוֹת וְאִם אִיסוּרוֹ מִדְּרַבֵּנן מִסְפִּיק בְּחוֹתֵם אֶחָד, אִלָּא שְׁלִכְתְּחִילָה לֹא יִתֵּן פֶּת בִּיד הַגּוֹי בְּלִי כָּלִי כִּי יֵשׁ לְחוּשׁ שִׁינִיחַ הַגּוֹי אֶת פֶּת הַיִּשְׂרָאֵל לִיד הַלֶּחֶם שְׁלוֹ וְאֲפִילוּ בְּלִי כוּוֹנָה יִתְעַרְבוּ בּוֹ פִּירוּרִים.

(לב) אֵין צָרִיךְ לְחֹזֵר וְלֹאֲתוֹ. כִּי כָל מָה שְׁמוֹעִילִים הַחוֹתְמוֹת הֵם מִטַּעַם שְׁכַשִּׁישׁ חוֹתֵם מִן הַסֵּתֵם כִּבֵּר לֹא יִטְרַח הַגּוֹי לְזַיְיפּוֹ (ש"ך סק"ז).

(לג) שְׁתֵּי חוֹתְמוֹת. אוּ יוֹתֵר (ש"ך סק"ח וּפְר"ח סק"ט).

(לד) חוֹתְמוֹת. אֲבֵל בְּדָבָר שְׁמִסְפִּיק חוֹתֵם אֶחָד וְעִשָּׂה שְׁתֵּי חוֹתְמוֹת וּמִצָּא אֶחָד מֵהֶם מְקוּלָקֵל אֲפִילוּ אִם נִרְאָה שְׁנִתְקַלְקַל בְּכוּוֹנָה עַל יְדֵי אָדָם מוֹתֵר וְאוֹמְרִים שְׁרָצָה לִפְתּוּחַ וְלִהְיֵה לְבִסּוֹף חֹזֵר בּוֹ וְלֹא פֶתַח וְהַחְלִיף (קהל יאודה) וְכֵן בְּדָבָר שְׁצָרִיךְ שְׁתֵּי חוֹתְמוֹת וְעִשָּׂה אַרְבַּע חוֹתְמוֹת וְהַכִּיר שְׁתֵּי חוֹתְמוֹת, מוֹתֵר, כִּיּוֹן שְׁמִצָּא שְׁנֵי מַחוֹתֵם שְׁאִמֵּר לוֹ (הַרְשֵׁב"ש ס' שֶׁהַבִּיאוּ הַפּוֹסְקִים).

(לה) וְנִהְיֶה בְּחִלְפִין. כִּי כַשְׁוֹלַח אוּ מַפְקִיד אֲצֵל הַגּוֹי הוּא יוֹדֵעַ שְׁהַדְּבָרִים יִגִּיעוּ בְּסוֹף לַיִּשְׂרָאֵל, וְאִינוּ מַחְלִיף אִלָּא אִם נִהְיֶה, אֲבֵל בְּאַמְתָּ אִם יִמְצָא מְדַבְּרִים הִלְלוּ אֲצֵל גּוֹי שְׁגִנְבוּ יֵשׁ לְחוּשׁ שְׁהַחְלִיפוּ אֲפִילוּ בְּלִי שְׁנִהְיֶה בְּהַחלָפָתוֹ, כִּי גִנֵּב מַחֲשִׁיב אֶת הַחֶפֶץ שְׁגִנֵּב כְּשֵׁלּוֹ מִמֶּשׁ

(דרכי תשובה סק"א בשם שו"ת ברכה מציון ח"ד ס' טו אות ד').

(לו) אוּ שְׁהוּא יֵין וְיֵשׁ לְחוּשׁ שְׁאֲסָרוּ בְּנִגְיָעָה. פִּירוּשׁ: אוּ שְׁהוּא יֵין וְאֲפִילוּ לֹא נִהְיֶה יֵשׁ לְחוּשׁ שְׁמִשּׁוּם חִיבַת יֵין נִסָּךְ נִגַּע בּוֹ (לבוש וּש"ך סק"ט). אֲבֵל הַטּוֹרִי זֶה (סק"ה) כָּתַב שְׁאִם כֵּן הִיָּה צָרִיךְ לִהְיוֹת מוֹתֵר בְּזִמְנֵינוּ שְׁאִין חִיבַת יֵין נִסָּךְ עֲלֵיהֶם, וְזֶה אֵינוֹ, אִלָּא הַפִּירוּשׁ הוּא, שְׁאֲפִילוּ בְּמִקּוֹם שְׁאֵנוּ רוֹאִים שְׁמִידַת הַיֵּין נִשְׁאַרָה כְּבִתְחִילָה, וְגַם לֹא הִיָּה בְּאַפְשָׁרוּתוֹ לְהוֹסִיף שֵׁם מִים, כְּמוֹ שִׁישׁ שׁוֹמֵר בְּכִנְיָסָה, וְאִם כֵּן וְדֹאֵי שְׁלֹא שְׁתֵּה מִמֶּנּוּ, מְכָל מְקוֹם כְּשֶׁהֵיִן בְּגִיגִית אוּ בְּכָלִי רַחֵב יֵשׁ עֲדִיין לְחוּשׁ שְׁאוּלִי בְּשַׁעָה שְׁהַתְּעַסֵּק נִגַּע בֵּיין, וְאֲסָרוּ בְּנִגְיָעָה, וּמִטַּעַם זֶה יֵשׁ לְאִסּוּר גַּם בְּסֵתֵם יֵינָם (ט"ז סק"ה, וּבִנְקוּדוֹת הַכֶּסֶף תִּירֵץ קוּשִׁית הַט"ז עַל הַלְבוּשׁ, שְׁהַלְבוּשׁ כָּתַב שְׁזֶה עֵיקַר הַטַּעַם שְׁבִגְלָלוּ

אֲסָרוּ יֵין נִסָּךְ, וְהוּא הָדִין לָנוּ כְּשִׁנְגַע בֵּיין. עוֹד יֵשׁ לוֹמֵר שְׁהַלְבוּשׁ סוֹבֵר כְּתִירוֹץ הָעֵרֶךְ ש"י שְׁהוּבָא בְּסוֹף סַעִיף א ד"ה וּבְדִיעֵבַד, עֵיין שֵׁם).

(לז) וְהוּא טוֹב כְּמוֹ שְׁשָׁלַח. וְאֲפִילוּ הַדָּבָר חָשׁוּב מְאֹד שְׁהִיָּה מְקוֹם לוֹמֵר שְׁהַחְלִיפוּ (פרי תאר סק"ד).

(לח) וְלֹא נִהְיֶה הַעוֹבֵד כּוֹכְבִּים אִם הַחְלִיפוּ. כְּמוֹ שְׁשָׁלַח אוּ הַפְּקִיד עִמּוֹ בְּתוֹךְ הָעִיר שְׁאֲפִילוּ אִם יִרְצָה לְאִכּוֹל מִמֶּיִן זֶה הוּא יָכוֹל לְקַנּוֹתוֹ, וְאִזּוֹ לֹא חוֹשְׁשִׁים שְׁאֲכָלוּ וְאַחֲרַיִךְ כֵּךְ קִנָּה וְהַחְלִיפוּ, אֲבֵל אִם הַגּוֹי בְּאַמְתָּ לֹא נִהְיֶה בְּחִלְפִין אֲבֵל הוּא נִהְיֶה בְּהַחלָפָה בְּהִנָּא אַחֲרֵת כְּמוֹ בְּשׁוֹלַח עִמּוֹ לְמִרְחָקִים בְּמִקּוֹמוֹת שְׁלֹא מִצּוֹי לְקַנּוֹת עַל הַדֶּרֶךְ, שֵׁם יֵשׁ לְחוּשׁ שְׁהִיָּה רַעֵב וְאֲכָל אֶת מָה שְׁהַיִּשְׂרָאֵל נָתַן לוֹ וְכַשְׁבָּא לְבִיתוֹ קִנָּה חֲדָשׁ וְהַכְּנִיס בְּמִקּוֹמוֹ (שו"ת חכם צבי ס' לט, בֵּית מֵאִיר, וְזִבְחֵי

צדק סק"ז).

דעה ברורה

כט

פוכבים אס הקליפו, (לט) לא חישנין, (מ) אף שהחזקם (מא) מקלקל. ועין להמן סוף סימן זה. ועין להמן סוף סימן ק"ל (מב) מדינים (מג) אלו. ג (מד) אות (מה) אחת חשוב (מו) בחזרתם אחד שתיים, הוי

~~~ דעה ברורה ~~~

(לט) לא חישנין. ואם מה ששלח זה דבר גרוע כמו בשר כחוש מאוד או חתיכת דג פשוט, שבכל מה שיחליפו אותו הרי זה משובח, ודאי שהגוי אינו מחליף, ומותר לשולחו עם הגוי אפילו בלי חותם כלל (פרי תאר סק"א).

(מ) אף שהחותם מקולקל. ונראה שנתקלקל בכוונה על ידי אדם (ש"ך סק"כ ופר"ח סקט"ז). כי אין הגוי חשוד להכשיל את הישראל, אלא שאם יש לו רווח פרטי בהחלפה אז הוא מחליף להנאתו, ולכן כשרואים שהחותם נתקלקל אנו אומרים שקלקל החותם בכוונה מפני תאוותו לראות מה יש בפנים או לקחת קצת, ולא הצליח לו, אבל לחשש שהחליף את התכולה וסגר בחותם המקולקל לא חוששים (ערוך השולחן אות יב). ואם נראה שנתקלקל מחמת נפילה בלי כוונה בעל עניין מותר (ש"ך סק"כ). שהרי הגוי מפחד לפתוח ומן הסתם מעמצו נתקלקל (איסור והיתר) או כי זה ספק דרבנן ולקולא (לבוש בסי' קל). ולטעם הראשון אפילו באיסור תורה יש להקל (מנחת יעקב על התורת חטאת כלל לב אות לה. וכן נראה דעת הש"ך והפר"ח שכתבו ולא חילקו. וכתב בסגרת השלחן ונכון הדבר).

(מא) מקולקל. וכל זה כשהחותם מקולקל וניכר שנתקלקל בידים, ואז אנו אומרים שיחזור ויראה הדבר, וכשרואה שהוא טוב כמו ששלח לא חוששים שהחליפו, אבל אם לא נתקלקל ממש אלא נמחק מעט בחתימה וכדומה אינו צריך לראות אם הדבר טוב כמו בשעה ששלחו (פרי תאר סק"ה).

(מב) מדינים אלו. ששם בכל הסימן נתבאר מה נחשב חותם בתוך חותם, וכל הדינים הקשורים בשולח יין עם גוי.

(מג) אלו. ובזמן הזה שהגוי לא כל כך מפחד להחליף וגם חשודים להחליף אפילו בטירחא גדולה, ואדרבה לא נעים ליהודי לומר לגוי שהוא חשוד בעיניו שהחליף את הסחורה ולהסתכל עליו כגנב ושקרן, אין להתיר כלל אלא בחותם האותיות שאי אפשר לזייף כלל ועל ידי שיחזור הישראל על חותמו וימצאו בצורתו שלם ולא מקולקל, עד כאן. ונראה שמועיל גם אם אחרים מכירים כתבו וחזרו וראו שהכתב הוא החותם של הישראל (פרי תאר סק"ג בסופו). וכתב הברכי יוסף (מתשובת הרשב"ש סי' שה) שחבית שהיתה סתומה בזפת לא מועיל שעליה יש פתק שהחבית כשרה וחבית שהיתה סתומה בסיך שאי אפשר לזייפה ועליה כתב שהחבית כשרה, החבית מותרת באכילה, עד כאן. ולפי זה ביינות שמוכרים היום שפיהם סתומים כיון שאפשר בקלות לזייף לא יועיל רק הפקק לבד ושיכתוב כשר אלא צריך חותם בתוך חותם (כך נראה).

(מד) אות אחת חשוב כחותם אחד, שתיים הוי כשתי חותמות, ודפוסים אף על פי שיש בהם כמה אותיות לא חשיבי אלא כחותם אחד, כיון שקובעים אותם בבת אחת. פירוש: כלי או קופסא שיש לו רק פתיחה במקום אחד, ואין אפשרות להוציא את התכולה ממקום אחר, כמו קופסא שיש לה מכסה וכדי להוציא את התכולה צריך לפתוח את הכיסוי, וכותב אות אחד וחצי מהאות על הקופסא וחצי השני של האות על המכסה, כך שאם אדם יפחת את הקופסא יתקלקל האות, נחשב האות כחותם אחד, וכשיש שתי אותיות שכתבם חצי על הקופסא וחצי על המכסה כל אות שרואים שהיא שלימה היא סימן שלא פתחו משם את הקופסא, ולכן נחשב שתי חותמות. אבל דפוס אין ראייה מכל אות ואות, שהרי האותיות אינם כתובים על הקופסא עצמה, אלא על דף נייר, וכל הסימן אינו אלא הדף, שאם הדף אינו שלם או שאינו מודבק כראוי נבין שהקופסא נפתחה, ואם כן אפילו שעל הדף רשומים

בְּשֵׁיתִי (מז) חֹתְמוֹת. וְדְפוּסִים, אֵף עַל פִּי שֵׁישׁ בָּהֶם כְּמָה אוֹתִיּוֹת, לֹא חֲשִׁיבִי אֶלֶּא בְּחוֹתָם אֶחָד, בִּיּוֹן שְׁקוּבָעִין אוֹתָם בְּבֵת אַחַת. (מח) וַיֵּשׁ אוֹמְרִים (מט) שְׁבִמְקוֹם שְׁמִצְוִיִּים מוֹמְרִים וְגוֹיִים שְׁיֻדְעִים לְכַתֵּב, אֵין כְּתָב סִימָן אֶלֶּא (נ) לְמִי שְׁמִכִּיר חֲכָתָב (סעיף ז) פֶּסֶל בְּסִק"ל ס"ו. ד' (נא) מִפְתַּח וְחוֹתָם הָיוּ (נב) ב' חֹתְמוֹת. אֶצֶל בְּדָכְרִים שְׁדִי בְּחוֹתָם אֶחָד, אִם לֹא הָיָה בּוֹ (נג) אֶלֶּא מִפְתַּח לֹא חֲשִׁיב (נד) חֹתָם. (ג"ז פֶּסֶל ט"ו) (נה) חֲגָה: הִגָּה אִם שׁוֹלַח יֵאָזֶה

~~~ דעה ברורה ~~~

הרבה אותיות הסימן אינו האותיות אלא עצם הדף, ולכן זה נחשב כחותם אחד (ערוך השולחן אות יד).

(מה) אחת. שכתובה על דבר שהכתב מתקיים שם, ולא כשהיא כתובה על שומן ובני מעיים שאינם מקבלים רושם יפה של הכתב (כנסת הגדולה סי' טג בהגהת בית יוסף אות לד, והביאו דרכי תשובה סק"ט).
(מו) כחותם אחד. אפילו בדברים שהכשרם בחותם אחד נחשב אות אחת כסימן, ועדיף ממפתח שיבואר בהמשך (ש"ד סק"א פ"ח סק"ז).

(מז) חותמות. וחתומה עם חותמת יש מי שכתב שאפילו כמה חותמות נחשב הכל כחותם אחד (נודע ביהודה תנינא חו"ד סי' א) ויש מי שכתב שנחשבים שתי חותמות כמו שתי אותיות (מהר"ם א"ש סי' קל סק"ה, אור הגנוז שם סק"ג), ואם יש חשש שגונבים את חותמת המשלח וחותמים בעצמם, אם כן אינו נחשב אפילו כחותם אחד (הגהות אמרי ברוך כאן, וערוך השולחן אות טו). ולפי זה המדבקות שעל הבקבוקים אינם נחשבים לחותם כלל.

(מח) ויש אומרים שבמקום שמצויים משומדים ועובדי כוכבים שיודעים לכתוב אין כתב סימן אלא למי שמכיר הכתב. פירוש: שלדעה הראשונה לא חששו רק אם הגוי השליח או חבירו שהולכים עמו הם משומדים, אבל בסתם גוי לא חששו שיחפש מי שיודע לכתוב ויביא לו לזיוף, אבל יש אומרים אפילו אם השליח וחבירו הם אינם מושמדים, חוששים למומר אחר שיבוא ויזיף או שהם עצמם יודעים לכתוב (פרי תאר סק"ו).

(מט) שבמקום שמצויים משומדים. והיום בכל המקומות נחשב שמצויים מושמדים (פרי תאר סק"ו).

(נ) למי שמכיר הכתב. ולא אומרים שהגוי מפחד שאולי יכירו את הזיוף, כיון ששולח את הכתב לאחר. או שבמאכל החמירו יותר (גליון מהרש"א בשם מג"א סי' לב סק"ג).
(נא) מפתח. שתוחבים בדלת התיבה, וכל סוגי המפתחות, בין אם המפתח בתוך הדלת, או אם הדלת מתחבר לדופן על ידי שלשלת מברזל ונועלים אותו במנעול (כנסת הגדולה הגהת בית יוסף סק"ד מהב"ח). ולדעת הפר"ח (סק"ט) אין חילוק באיכות המפתח, וגם מקומות שיש שם מפתח מעץ עם שינים בולטות נחשב לחותם. אבל גבר דחו דבריו שרק מפתח של ברזל יחשב כחותם ולא של עץ שבקל יכולים לזייפו (שו"ת חקרי לב ח"א י"ד סי' קמו).

(נב) שתי חותמות. וכן שתי מפתחות למחבר נחשבים כחותם אחד (פר"ח סק"ז).
(נג) אלא מפתח לא חשיב חותם. אפילו שהמפתח אצל הישראל מכל מקום לפעמים מצליחים לזייף ולהכניס מפתח אחר, ורק כשצריך שתי חותמות אנו אומרים כיון שאת המפתח צריך לטרוח עד שמצליחים לזייפו ויש צירוף החותם השני, לא נחשוש שזייף את המפתח (ערוך השולחן אות טז).

דָּבָר בְּשֶׁק וְחֶתֶם, הֵשֶׁק יֵאָמַר לְפָנָיו בְּחֹתֶם לְאֶחָד וְכָל זֶה בְּשֶׁם הָרִ"ף וְהָרִ"ה וְטוֹר סִי' ק"ל, (נו) אֶלְלָא לֹאם כֵּן הָפֶד; הַתְּפִירוֹת לְפָנִים (לְרִד). (נו) וְלֹאם חֶתֶם הַדְּבָר שֶׁשָּׁלַח (נח) וְגַם הֵשֶׁק, הָיָה כֵּן' (נט) חֹתֶמֶת (כָּל זֶה בְּשֶׁם).

~~~ דעה ברורה ~~~

(נד) חותם. וכאן היה לרמ"א להגיה, ובדיעבד נחשב המפתח כחותם (ט"ז סק"ד, שהרי בסעיף א פסק כדעת היש אומרים ולשיטתם מפתח כחותם אחד. וחזר וכתבו כאן בק"ו). ולש"ך (סקכ"ב ובנקודות הכסף) גם הרמ"א סובר כאן כשיטת המחבר שמפתח מועיל רק כשצריך שני חותמות ואחד מהם הוא מפתח, אבל לא כשצריך חותם אחד, שאז מפתח אינו כלום, וצריך חותם אחד ממש. ולפרי חדש (סק"ז) מפתח מועיל אפילו לכתחילה, ואפילו במקום שצריך שני חותמות אם שניהם מפתחות נחשב שתי חותמות. ויש אומרים שביין מועיל בדיעבד מפתח, אבל בשאר דברים שצריך שני חותמות לא מועיל מפתח (שערי דעה סק"ד, וכעין זה פסק הישועות יעקב סק"ז שבדברים שאיסורם מדרבנן מועיל מפתח, ובדבר שאיסורו איסור תורה ואנו מקילים בו בחותם אחד צריך שהחותם יהיה חותם המועיל ולא מפתח). ולמעשה מפתח במקום הפסד מרובה נחשב כחותם, אפילו במקום שצריך שתי חותמות ויש שתי מפתחות (בית לחם יהודה, מסגרת השולחן, חכמת אדם כלל ע אות ד, ועוד).

(נה) בירור הלכה: כאן הביא הפר"ח (סק"ז) שנשאל על תנורים של גויים שמטמינים בו את החמין בשבת, האם צריך חותם אחד או שתי חותמות. והשיב שלעשות חותם גמור אסור כי כשיאמר לגוי לפתוח את התנור ולקרוע את החותם הוא עובר על איסור אמירה לעכו"ם, ולמעשה לא צריך לעשות אפילו חותם אחד, אלא יסגור את התנור במפתח. והחכם צבי (סי' לט) והביאו היד אפרים כאן והפרמ"ג או"ח סי' רנג משבצות זהב סק"ח) נחלק עליו, והצריך חותם בתוך חותם, שהרי החמין מצטמקין והולכים כל השבת, ויכול הגוי להשתמט ולומר שלא החליף משם כלום, וגם הגוי אינו מתיירא להפסיד אומנותו, שהרי חושב שאם יודע ולא יאמינו לו יחתמו בחותם בתוך חותם. ולגבי איסור אמירה לגוי עיין ברכי יוסף סק"ב בשם אחד קדוש ז"ל שהביא ראייה שמותר לקרוע חותם מנייר בשבת כשאינו מתכוון (ולעניין אם מותר לפתוח מכתבים בשבת שקורע הנייר עיין מ"א סי' תקיט).

ובשולח בשר בקופסא סגורה עם חברה ממשלתית כמו במטוס או באונייה, בדיעבד אם הקופסא היתה סגורה בדבק בכל הצדדים ונעולה במנעול, יש להכשיר הבשר, כיון שיש טירחא גדולה לפתוח את הקופסא. ועוד שהאחראי שם מפחד שיתפסו אותו ויפסיד את העבודה שלו. ועוד שהחוק אוסר לפתוח את הקופסאות והמזודות. אבל לכתחילה ברור שראוי לחתום בחותם בתוך חותם (שו"ת אבני צדק חיר"ד סי' נ. והוא כתב לגבי משלוחים ברכבת).

(נו) אלא אם כן הפך התפירות לפניו. ודוקא אם החוט סובב על שתי החתיכות של השק, כי אם לא יכול הגוי לתפור מבחוץ ושיהיו התפירות מבפנים (בית לחם יהודה).

(נז) ואם חתם הדבר ששלח וגם השק, הוי כשתי חותמות. פירוש: אפילו שהחותמות אינם במקום אחד אלא חותם אחד על השק והחותם השני בדבר ששלח, כי שתי חותמות מועילים לא רק כשהם אחד על השני או ליד השני אלא בכל מקום שיש במשלוח שתי חותמות, ולכן גם מי ששלח בשר וכרכם בנייר וקשר הנייר והניח את הבשר בשקית וקשר את השקית והניח חותם על הקשירה נחשב שתי חותמות (ערוך השולחן).

(נח) וגם השק. פירוש: שחתם גם את השק (ט"ס סק"ז) בהפיכת התפירות, אבל אם לא הפך התפירות לא מועיל החתימה בכל השק (פר"ח סק"כ והסכים עמו הדרכי תשובה סק"ה. ותמה על החדרי דעה דף מג ע"א שהתיר בחותם השני בחותם כל שהוא, ואפילו בלי היפוך התפירות).

(נט) חותמות. וספק אם קשר השק בחבל וגם תפר השק בחוט עב, האם קשירה ותפירה נחשב ים כחותם בתוך חותם, וכשיש לצרך ששלח בספינה והאחראים שם לא יפתחו ויפסידו אומנותם יש לסמוך להחשיב כשתי חותמות (שו"ת ויאמר יצחק חיר"ד סי' מז).

~~~ דעה ברורה ~~~

בס"ד

בית הוראה עדת יראים
בראשות ראב"ד קהילת היראים
הגאון רבי משה סאקס שליט"א

הודעה חשובה

הננו להודיע כי עלה בידינו להוסיף שעות קבלת קהל בשעות הבוקר
בבית הוראה שבביהמ"ד "תורה ותפילה"
רחוב הרב סורוצקין 24 ירושלים
קבלת קהל
בשעה: 9:30 - 9:00 בוקר ימים א-ו
200 - 1:30 צהריים - ימים א-ה

למוצי"ם

הרה"ג ר' שלמה זאב קרליבך שליט"א 0548425411

הרה"ג ר' שלום באב"ד שליט"א 0504118845

הרה"ג ר' אלעזר דוד גליק שליט"א 0573152713

הרה"ג ר' שמעון ניימן שליט"א 0558453688

הרה"ג ר' אשר הורוביץ שליט"א 0573127341 גם בענייני סת"ם

ויה"ר שנזכה להגדיל תורה ולהאדירה: הגבאים

בחסות

יעקב מנצר - ביטוחים

025370030

לעילוי נשמת

אביו הרה"ח ר' מנחם יהודה בן הר"ר אלעזר חיים ז"ל
ואמו מרת פנינה בת הר"ר יעקב ע"ה
הונצח על ידי ידידינו בנם הרה"ח ר' יעקב מנצר שליט"א

לעילוי נשמת

סבי הר"ר אשר בר"ר יעקב יהודה הלוי בייטל ז"ל
נפטר מ' תמוז תשט"ו ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח על ידי בתו אמי תליט"א

לכל עניני הדעה ברורה ניתן לפנות אל: אשר הורוביץ רחוב אהליאב 34 ים פלפון

0573127341 דוא"ל asher7321@gmail.com

לתרומות בנק המזרחי סניף 417 חשבון 168880 כל הזכויות שמורות